

HE 254/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain 112 ja 143 l §:n sekä kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annettua lakia, puoluelakia, vaalilakia sekä kansalaisaloitelakia.

Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain ja puoluelain muutoksilla lisättäisiin vaali- ja puoluerahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä selkeytettäisiin ja täsmennettäisiin nykyistä sääntelyä.

Vaalilakiin tehtäisiin muutos, jolla luovuttaisiin puolueiden pakollisesta jäsenäänestyksestä eduskuntavaaleissa, sekä yksi teknisluonteinen muutos.

Kansalaisaloitelakia muutettaisiin siten, että eurooppalaista kansalaisaloitetta voisi kannattaa 16 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Vaali- ja puolerahoitus	4
2.2 Vaalilaki	6
2.3 Eurooppalaisen kansalaisaloitteen kannattamisen ikäraja.....	6
3 Tavoitteet	7
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	7
4.1 Vaali- ja puolerahoitusta koskevat ehdotukset.....	7
4.1.1 Vaalirahoituksen ajankohta	7
4.1.2 Kampanjatili	8
4.1.3 Lainanantajien nimien julkistaminen	9
4.1.4 Kampanjan kulut ylittävä vaalirahoitus	10
4.1.5 Vertailutietojen saaminen kampanjaan tukea antaneilta ja kampanjalle palveluita tai tuotteita toimittaneilta, velvollisuuden laajennus myös jälki-ilmoituksiin sekä uhkasakkomahdollisuuden laajentaminen.....	10
4.1.6 Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoja, asiakirjoja, aineistoja ja virka-apua.....	12
4.1.7 Puoluelain luettelo asioista, joita ei pidetä tukena	12
4.1.8 Ajantasainen ilmoitus otetuista lainoista	13
4.1.9 Valtionavustuksen siirtomahdollisuus	13
4.1.10 Tilinpäätösasiakirjoja koskevat muutostarpeet	14
4.2 Vaalilain muutokset	14
4.3 Kansalaisaloitelakia koskeva ehdotus	15
4.4 Pääasialliset vaikutukset.....	16
4.4.1 Taloudelliset vaikutukset	16
4.4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	16
5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	16
6 Lausuntopalaute.....	17
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	18
7.1 Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta	18
7.2 Puoluelaki.....	21
7.3 Vaalilaki	23
7.4 Kansalaisaloitelaki	23
8 Voimaantulo	23
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	24
LAKIEHDOTUKSET	26
1. Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamisesta.....	26
2. Laki puoluelain muuttamisesta	29
3. Laki vaalilain 112 ja 143 l §:n muuttamisesta.....	33
4. Laki kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta.....	34
LIITE	35
RINNAKKAISTEKSTIT	35
1. Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamisesta.....	35

2. Laki puoluelain muuttamisesta	41
3. Laki vaalilain 112 ja 143 l §:n muuttamisesta.....	47
4. Laki kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta.....	49

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Oikeusministeriön asettamassa parlamentaarisessa vaalityöryhmässä (OM034:00/2019) selvitettiin vaali- ja puoluelainsäädännön muutostarpeita sekä laadittiin linjaukset muutoksille. Vaalityöryhmä (puheenjohtaja puoluesihteeri Antton Rönholm) työskenteli maaliskuusta 2020 vuoden 2021 loppuun.

Hallituksen esitys on valmisteltu oikeusministeriön demokratia- ja julkisoikeusosastolla keväällä 2022 vaalityöryhmän 9.2.2022 luovuttaman loppuraportin (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163824>) mukaisten linjausten pohjalta.

Muutokset ehdokkaan vaalirahoituksesta annettuun lakiin ja puoluelakiin on valmisteltu yhteistyössä valtionalouden tarkastusviraston (VTV) kanssa.

Esityksen luonnoksesta pyydettiin lausunnot 47 taholta, minkä lisäksi kuka tahansa saattoi antaa lausunnon lausuntopalvelu.fi-palvelussa. Lausuntoja annettiin yhteensä 15. Yksi lausunnonantajista oli kansalainen. Lausuntoaika oli 27.6.–22.8. Lausuntopyyntö, annetut lausunnot sekä niistä laadittu yhteenveto ovat saatavilla Lausuntopalvelu.fi-verkkopalvelusta.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://vm.fi/hankkeet> tunnuksella OM003:00/2022.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Vaali- ja puoluerahoitus

Yleiskuva

Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetussa laissa (273/2009; vaalirahoituslaki) ja puoluelaisissa (10/1969) säädetään poliittisen toiminnan rahoituksesta ja sen valvonnasta. Lainsäädännön tarkoituksena on lisätä vaalirahoituksen avoimuutta ja tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista sekä rajoittaa ehdokkaiden vaalikampanjoiden kulujen kasvua. Toisaalta tavoitteena on taata riittävät voimavarat poliittisen järjestelmän toiminnalle. Sääntelyllä edistetään kansanvaltaa ja vahvistetaan sitä kohtaan tunnettua luottamusta.

Vaali- ja puoluerahoituksen valvonnasta huolehtii valtionalouden tarkastusvirasto (VTV). Sen tarkastustehtävistä säädetään pääosin vaalirahoituslain 10 – 12 §:ssä sekä puoluelain 9 e ja 9 f §:ssä. Tarkastusvirasto antaa eduskunnalle vaalikohtaisen kertomuksen vaalirahoituslain mukaisista valvontatehtävistään sekä vuosittaisen kertomuksen tehtävistään puoluerahoituksen valvonnassa. Viimeisimmät kertomukset ovat kertomus vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2022 aluevaaleissa (K23 /2022 vp) ja kertomus puoluerahoituksen valvonnasta 2021 (K 5/2022 vp). Kertomukset käsitellään eduskunnan tarkastusvaliokunnassa, joka laatii niistä mietinnöt.

Valtionalouden tarkastusviraston kertomusten ja tarkastusvaliokunnan mietintöjen valossa voidaan yleisesti todeta, että vaali- ja puoluerahoituksen valvonta toimii nykyisellään melko hyvin ja sen seurauksena tavoitteet vaali- ja puoluerahoituksen avoimuudesta ja läpinäkyvyydestä toteutuvat niin ikään melko hyvin. Tarkastusvaliokunta on kuitenkin mietinnöissään kiinnittänyt huomiota joihinkin yksityiskohtiin, jotka kaipaivat täsmentämistä. Tällainen on esimerkiksi

niin sanottujen ehdokasmaksujen asema vaali- ja puoluerahoituksessa. Myös julkisessa keskustelussa on aika ajoin esitetty näkemyksiä siitä, että vaali- ja puoluerahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä tulisi edelleen kehittää.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on myös itsenäisesti tehnyt ehdotuksia valvontatyönsä kehittämiseksi siten, että valvonta olisi tehokasta ja että lainsäädännön tavoitteet avoimesta ja läpinäkyvästä vaali- ja puoluerahoituksesta voisivat mahdollisimman hyvin toteutua. Tällainen on esimerkiksi ehdotus siitä, että jokaisen ehdokkaan tulisi valtiollisissa vaaleissa avata kampanjatili.

Pääministeri Marinin hallitusohjelma ja parlamentaarinen vaalityöryhmä

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa (10.12.2019) todetaan vaali- ja puoluerahoituksesta seuraavaa:

- Perustetaan parlamentaarinen työryhmä selvittämään puoluelain, vaalirahoituslain ja vaalilain kehittämistarpeita sekä tarvittaessa muuta poliittista toimintaa koskevaa lainsäädäntöä.

- Kehitetään vaali- ja puoluerahoituksen ilmoittamista koskevia säädöksiä ja käytäntöjä sen varmistamiseksi, että ilmoitukset antavat oikean kuvan mahdollisia sidonnaisuuksia aiheuttavasta ulkopuolisesta rahoituksesta.

- Lisätään puolue- ja vaalirahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä vahvistamalla valtiontalouden tarkastusviraston oikeutta valvoa ehdokkaiden vaalirahoitusilmoituksia ja saada tätä varten tietoja kolmansilta osapuolilta.

- Selvitetään keinoja vahvistaa vaalirahoituksen ennakkotietojen ilmoittamista äänestäjille jo ennen vaaleja, helpottaa kampanjatilin perustamista ja tehostaa lakisääteistä lahjoituskattoa.

Oikeusministeriö asetti 20.2.2020 parlamentaarisen vaalityöryhmän toteuttamaan hallitusohjelmassa mainitut kirjaukset. Työryhmä työskenteli vuoden 2021 loppuun ja luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 9.2.2022.

Vaalityöryhmä esitti mietinnössään useita muutoksia vaali- ja puoluerahoitusta koskevaan sääntelyyn. Työryhmän ehdottamia muutoksia olivat lain selkeyttäminen kampanjan kulut ylittävän rahoituksen osalta, jälki-ilmoituksiin liittyvien valtiontalouden tarkastusviraston valvontavaltuuksien vahvistaminen ja se, että valtiontalouden tarkastusvirastolle olisi annettava mahdollisuus tehostaa uhkasakolla valvontatyötään nykyistä laajemmin.

Tarkastusvirastolle annettaisiin myös oikeus saada tietoja, asiakirjoja, aineistoja ja virka-apua nykyistä laajemmin. Työryhmä piti lisäksi tarpeellisena selvittää tarkastusviraston oikeutta saada vertailutietoja kampanjaan tukea antaneilta ja palveluita ja tuotteita toimittaneilta ja sitä, että myös vertailutietoja koskevaa pyyntöä olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla. Työryhmä ehdotti myös kampanjatilin käyttöönoton selvittämistä eduskunta-, europarlamentti- ja presidentinvaaleissa ja siihen liittyen sen varmistamista, että kaikkien ehdokkaiden on myös käytännössä mahdollista avata kampanjatili. Työryhmä ehdotti lisäksi, että vaalikampanjalle 1500 euron (kuntavaaleissa 800 euron) ja sitä suuremman lainan antaneiden nimet tulisi julkistaa.

Vaalityöryhmä esitti vielä, että puoluelain luetteloa asioista, joita ei pidetä tukena, täsmennettäisiin eduskunnan tarkastusvaliokunnan esittämällä tavalla niin, ettei ehdokas-, luottamushenkilö- ja kansanedustajamaksuja pidettäisi puolueelle annettuna tukena. Lisäksi työryhmä tuki

ajatusta, että puoluelain luetteloon asioista, joita ei pidetä puolueelle annettuna tukena, lisättäisiin myös EU-instituutioiden ja muiden vastaavien kansainvälisten järjestöjen talousarvioon perustuvat tavanomaiset suoritukset, kuten matkakulujen korvaukset.

2.2 Vaalilaki

Parlamentaarisen vaalityöryhmän asettamispäätöksen mukaan työryhmän tehtävänä oli selvittää pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaisesti, miten voitaisiin uudistaa ehdokkaiden asettamista vaaleissa koskevia määräyksiä mahdollistamaan nykyistä monipuolisemmin erilaiset demokraattiset päätöksentekotavat siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Työryhmän keskustelussa ehdokkaiden asettamista koskevien käytäntöjen uudistamisesta päällimmäisenä nousi esiin tarve joustavoittaa jäsenäänestystä koskevia sääntöjä eduskuntavaaleissa ja antaa puolueiden säännöille puolueen ehdokkaiden asettamisessa suurempi painoarvo. Työryhmä ehdotti vaalilakia muutettavaksi siten, että jäsenäänestyksen pakollisuudesta eduskuntavaaleissa luovuttaisiin.

Työryhmän enemmistö esitti jäsenäänestysten pakollisuuden poistamista eduskuntavaalien ehdokasasettelussa, mutta lausui, että jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet tulee puolueen säännöissä muutoin turvata.

2.3 Eurooppalaisen kansalaisaloitteen kannattamisen ikäraja

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa mainittiin myös kansalaisaloitteen ja eurooppalaisen kansalaisaloitteen allekirjoittamisen ikärajan laskeminen nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamiseksi sekä tarve arvioida kansalaisaloitejärjestelmän kehittämistä myös muilta osin.

Parlamentaarinen vaalityöryhmä käsitteli osana toimeksiantoaan kansalaisaloitetta koskevat hallitusohjelman kirjaukset. Loppuraportissaan työryhmä totesi, että kansalaisaloitteen käyttöönotto on ollut onnistunut demokraattinen innovaatio, mutta myös uutta aloitemuotoa olisi syytä selvittää. Työryhmä pohti kysymystä sen varmistamiseksi, että aloite ei raukea vaalikauden vaihtuessa ja että muutoseikat eivät estä aloitteen sisällön toteuttamista. Työryhmän mukaan asiaa on syytä tarkastella seuraavan perustuslakiuudistuksen yhteydessä. Lisäksi työryhmä teki linjauksen eurooppalaisen kansalaisaloitteen kannattamisen ikärajan laskemisesta 16 vuoteen Suomen osalta.

Kansalaisaloitteesta valtiollisella tasolla säädetään perustuslain 53 §:ssä ja kansalaisaloitelaisissa (12/2012, HE 46/2011 vp). Kansalaisaloitelaki on ollut voimassa 1.3.2012 alkaen, ja sitä on muutettu 1.6.2019 voimaan tulleella lailla (laki kansalaisaloitelain muuttamisesta, 436/2019, HE 251/2018 vp) sekä toisen kerran 1.1.2020 voimaan tulleella lailla (1276/2019, HE 57/2019). Eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2019/788 (tästä eteenpäin asetus 2019/788). Lisäksi asetusta 2019/788 täydentävänä säätelynä kansalaisaloitelain 1 § 2 momentissa todetaan, että eurooppalaisen kansalaisaloitteen tekemisestä säädetään asetuksessa 2019/788 sekä kansalaisaloitelain 10 ja 15 §:ssä. Edellä mainituissa pykälissä ei käsitellä aloitteen ikärajaa tai allekirjoitusoikeutta. Eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta ja oikeudesta aloitteen allekirjoittamiseen ei täten säädetä nykyisellään erikseen Suomen kansallisessa lainsäädännössä, vaan eurooppalaisen kansalaisaloitteen ikäraja Suomessa perustuu asetukseen 2019/788.

Asetuksen 2019/788 1 luvun 2 artiklan 1 kohdassa määritellään eurooppalaisen kansalaisaloitteen tukemiseen oikeutetut ryhmät. Tämän 2 artiklan 1 kohdan 1 momentin mukaan jokainen

EU-kansalainen, joka ikänsä puolesta on äänioikeutettu Euroopan parlamentin vaaleissa, on oikeutettu tukemaan aloitetta allekirjoittamalla tuenilmauksen asetuksessa mainitulla tavalla. Lisäksi 1 kohdan 2 momentissa säädetään, että jäsenvaltiot voivat asettaa aloitteen tukemiseen oikeuttavaksi vähimmäisiäksi 16 vuotta niiden kansallisen lainsäädännön sen salliessa. Jäsenvaltion on tällöin ilmoitettava asiasta komissiolle.

Asetuksen valmisteluasiakirjoissa ilmenee, että komission alkuperäisessä asetusehdotuksessa 1 luvun 2 artikla antaa oikeuden tukea eurooppalaista kansalaisaloitetta allekirjoittamalla jokaiselle 16 vuotta täyttäneelle unionin kansalaiselle. Komissio perusteli alennettua ikärajaa sen myönteisellä vaikutuksella nuorten osallistumismahdollisuuksiin ja tietoisuuteen EU:sta. Komissio toteaa kansalaisaloitteen olevan ei-sitova vaikuttamistapa, jonka voi nähdä sopivana osallistumiskeinona myös nuorille, jotka eivät vielä ole äänioikeutettuja. Suomessa valtioneuvosto on ottanut ehdotukseen kantaa U-kirjelmässä (U 57/2017 vp), minkä lisäksi perustuslakivaliokunta on antanut siitä lausunnon (PeVL 54/2017 vp). Valtioneuvosto ja perustuslakivaliokunta eivät nähneet estettä ikärajan laskemiselle, vaikka Suomen kannaksi lopulta muodostui ensisijaisesti äänioikeuteen sidottu osallistumisoikeus.

Asetuksen 5 artiklan mukaisesti aloitteen valmistelijana ja hallinnoijana on oltava vähintään seitsemästä luonnollisesta henkilöstä koostuva järjestäjryhmä. Aloitteen rekisteröintiajankohdaksi järjestäjryhmän jäsenten on oltava unionin kansalaisia, jotka ovat ikänsä puolesta oikeutettuja äänestämään Euroopan parlamentin vaaleissa, ja ryhmään on kuuluttava vähintään seitsemässä eri jäsenvaltiossa asuvia henkilöitä. Näin ollen järjestäjryhmän ikärajan osalta ei ole mahdollisuutta käyttää vastaavaa kansallista harkintaa poiketa Euroopan parlamentin vaalien äänestysikärajasta kuin aloitteen tukijoiden ikärajan osalta.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on

- 1) lisätä vaali- ja puoluerahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä täsmentämällä nykyistä sääntelyä ja antamalla valtioneuvoston tarkastusvirastolle nykyistä enemmän valtuuksia valvontatehtävän suorittamiseksi;
- 2) joustavoittaa puolueiden ehdokasasettelun toteuttamista eduskuntavaaleissa siten, että pakollisesta jäsenäänestyksestä luovuttaisiin ja ehdokasasettelun kansanvaltaisuudesta huolehdittaisiin puolueen säännöissä;
- 3) lisätä erityisesti nuorten kiinnostusta eurooppalaista kansalaisaloitetta kohtaan ja siten lisätä heidän osallisuuttaan ja osallistumismahdollisuuksiaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Vaali- ja puoluerahoitusta koskevat ehdotukset

4.1.1 Vaalirahoituksen ajankohta

Esityksessä ehdotetaan, että vaalirahoitusta voisi vastaanottaa kyseisten vaalien kampanja-ajan loppuun asti. Vaalirahoitus tulisi siten olla vastaanotettuna kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen. Kampanja-ajan jälkeen vastaanotettava rahoitus olisi mahdollista käyttää esimerkiksi vaalirahoitukseksi seuraavissa vaaleissa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on omassa tarkastuskäytännössään kokenut puutteelliseksi sen, ettei laissa ole selkeästi otettu kantaa siihen, milloin vaalirahoitusta voi kerätä. Vaalien jälkeen tapahtuva tuen antaminen eroaa ennen vaaleja tapahtuvasta tukemisesta siinä, että vaalien jälkeen tiedetään, ketkä tulivat valituiksi. Mikäli tukemisen tavoitteena olisi epäasiallinen vaikuttaminen, vaalien jälkeen sen voisi helposti kohdentaa vain niihin henkilöihin, joilla on merkittävää vaikutusvaltaa.

Kampanja-aika on vaalirahoituslain 2 §:ssä ja puoluelain 8 §:ssä rajattu ajallisesti. Se alkaa aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja päättyy viimeistään kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen. Sen sijaan vaalirahoituksen hankkimista ei ole sidottu mihinkään aikarajoihin.

Aiemmissa lain perusteluissa on (HE 13/2009) vaalirahoituslain 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todettu: ”Rahoituksen hankkiminen voisi tapahtua milloin tahansa. Käytännössä kuitenkin vaalikausi asettaa rajansa vaalien rahoitukselle. Vaalirahoituksella tarkoitetaan lakiehdotuksessa tulossa olevien seuraavien vaalien rahoitusta.” Näin ajateltuna vaalipäivän jälkeen kerätty rahoitus kuuluisi jo seuraavien vaalien vaalikampanjaan. Kuitenkin rahankeräyslain (863/2019) 23 §:ssä on selkeästi todettu, että vaalikeräys saadaan järjestää aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vaalipäivää alkavan ja viimeistään kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen päättyvän vaalikampanjan kuluja kattamiseksi, mikä viittaisi siihen, että vaalirahoituksen kerääminen olisi sallittua ainakin kampanja-ajan loppuun.

Samoin oikeuskirjallisuudessa on tuotu esiin, että vaalirahoitusta on voitu kerätä periaatteessa milloin tahansa eikä sitä ole sidottu määräaikoihin. (Tarasti, Kunnallisvaaliehdokkaiden ja puolueyhdistysten vaalirahoitusopas, 2012, s. 64).

Tilanteen selkeyttäminen siten, että todetaan, mihin vaaleihin vastaanotettu tuki kohdistetaan, on myös ehdokkaan etu.

Vaalityöryhmä piti linjauksessaan tärkeänä, että rahoitusta saisi kerätä myös vaalien jälkeen ja niiden välillä kulloinkin sovellettavien sääntöjen mukaisesti. Työryhmä esitti, että lain sanamuotoa selkeytettäisiin siten, että siinä nimenomaisesti todettaisiin, että vaalirahoitusta saisi kerätä kampanja-ajan päättymiseen saakka.

4.1.2 Kampanjatili

Esityksessä ehdotetaan, että jokaisella eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa olevalla ehdokkaalla tulisi lähtökohtaisesti olla kampanjatili.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on pitänyt esillä, että erityisesti presidentin-, europarlamentti- ja eduskuntavaaleissa vaalikampanjan kuluja ja rahoituksen seurantaan voitaisiin asettaa myös muodollisia vaatimuksia. Erillisen pankkitilin avulla ehdokas voisi erottaa vaalikampanjansa omasta yksityistaloudestaan. Muodollinen vaatimus selkiyttäisi myös tarkastusviraston valvontatehtävää.

Edelleen mahdolliset tukijat tietäisivät, että jokaisella ehdokkaalla eduskunta-, presidentin- ja europarlamenttivaaleissa on erillinen pankkitili, johon tukisuuritukset voidaan antaa. Tämä lisäisi rahoituksen läpinäkyvyyttä.

Lisäksi ehdokkaan olisi pankkitilin avulla helpompi täyttää laissa säädetty velvollisuutensa vaalirahoitusilmoituksen tekemisestä.

Tilin avaamisvelvollisuus koskisi kuitenkin vain eduskunta-, presidentin- ja europarlamenttivaaleja. Alue- ja kuntavaalien osalta vaalirahoituslain 8 §:n 3 momentissa tarkoitettu muistiinmerkitsemisvelvollisuus olisi riittävä. Tarkoitus on pitää ehdokkaaksi asettumisen kynnys mahdollisimman matalalla eikä siksi olisi tarkoituksenmukaista säätää kampanjatilistä alue- ja kuntavaaleihin. Näissä vaaleissa on ehdokkaita selvästi muita vaaleja enemmän (vuoden 2021 kuntavaaleissa noin 36 000 ja vuoden 2022 aluevaaleissa noin 11 000) ja vaalien kampanjat ovat yleensä pienehköjä.

Tarkastusviraston mukaan useimmilla valtiollisten vaalien ilmoitusvelvollisilla on jo tähänkin mennessä ollut ehdotuksen mukaisissa vaaleissa käytössään kampanjatili. Näin ollen nyt ehdotettava velvollisuus ei siinä mielessä enää aiheuttaisi merkittävää lisävaivaa useimmille, mutta lisäisi rahoituksen läpinäkyvyyttä ja yhtenäistäisi menettelytapoja.

Vaalityöryhmä toi loppuraportissaan esiin tarpeen selvittää erityisen kampanjatilin käyttöönottoa eduskunta-, presidentin- ja europarlamenttivaaleissa. Raportissa myös todettiin, että kampanjatilin käyttöönotto edellyttää sen varmistamista, että kaikkien ehdokkaiden on mahdollista avata kampanjatili ja että byrokratia vähentyy. Tältä osin tässä esityksessä ehdotetaan, että kampanjatilin avaaminen olisi valtiollisten vaalien ehdokkaalle lähtökohtaisesti pakollista, mutta mikäli luottolaitos, tavallisimmin pankki, kieltäytyisi avaamista kampanjatilistä ehdokkaalle, ehdokas voisi tällöin huolehtia kampanjarahoituksensa hallinnoimisesta muulla muistiinmerkitsemistavalla. Mikäli pankki kieltäytyisi tilin avaamisesta, ehdokkaan tulisi varautua esittämään siitä selvitys tarvittaessa valtionalouden tarkastusvirastolle.

4.1.3 Lainanantajien nimien julkistaminen

Esityksessä ehdotetaan, että vaalikampanjalle 1500 euron (kuntavaaleissa 800 euron) ja sitä suuremman lainan antaneiden nimi tulisi julkistaa. Mikäli lainanantaja olisi luottolaitos, riittäisi tieto, että kyseessä on luottolaitoksen myöntämä laina.

Vaalirahoituslain 6 §:ssä on säädetty vaalirahoitusilmoituksessa julkistettavista tiedoista. Pykälän 1 momentissa on säädetty siitä, milloin yksittäinen tuki ja sen antaja on ilmoitettava. Julkiseksi tulon raja on 800 euroa kuntavaaleissa ja 1500 euroa muissa vaaleissa. Sen sijaan vaalikampanjalle *lainaa* antanutta tahoa ei tällä hetkellä ole lain mukaan velvollisuutta julkistaa, vaikka laina olisi huomattava.

Koska lainaan ei liity määrää tai antajaa koskevia rajoituksia, lainan avulla voidaan kiertää tuen antajan nimen julkistamista ja muita rajoituksia. Tämä on käytännössä mahdollistanut merkittävien rahoittajien piilottamisen julkisuudelta. Valvontakäytännössä on myös ainakin kerran havaittu tilanne, jossa ilmoitusvelvollinen myöhemmin muutti ilmoitustaan siten, että alun perin tukena ilmoitetussa suorituksessa olikin lopulta kyse lainasta, jolloin tuen antaja ei enää ollut julkinen tieto.

Laina voidaan lopulta antaa anteeksi jopa kokonaan ilman ilmoitusvelvollisuutta, jos se tehdään vasta vaalikauden päättymisen jälkeen. Kampanjalle lainaa antaneiden tahojen nimien julkistaminen vähintäänkin suurempien summien osalta lisäisi vaalirahoituksen läpinäkyvyyttä. Samalla poistuisi myös motiivi muuttaa tukia lainoiksi rahan antajan nimen vetämiseksi pois julkisuudesta. Ilmoitusvelvollisuuden tarkoituksena on tuoda julkisuuteen sellaiset lainanantajat, joiden kohdalla on mahdollista ajatella syntyvän sidonnaisuuksia.

Vaalityöryhmän keskusteluissa nostettiin esiin lain muutoksen tarve, koska nykyinen käytäntö mahdollistaa vaalirahoituksen piilottamisen lainana ja tuet ovat käännettävissä lainaksi jälkikä-

teen. Muutosta pidettiin avoimuutta lisäävänä. Lainaan tai muuhun tukeen tulisi suhtautua samalla tavalla riippumatta siitä, onko se sanottu lainaksi vai lahjoitukseksi. Samoin huomionarvoisena asiana tuotiin esiin ero markkinalähtöisen lainan ja tukimuotoisen lainan välillä, mistä syystä lainvalmistelussa olisi tarkoituksenmukaista selvittää, tulisiko lainanantajien ja tuenantajien olla samalla viivalla.

Vaalityöryhmä esitti, että lainan julkistamisen raja voisi olla sama kuin vaalituen julkistamisen raja. Rahalaitosten myöntämät lainat tulisi ilmoittaa, mutta ilmoituksessa ei tarvitsi täsmentää, mikä rahalaitos on myöntänyt lainan.

4.1.4 Kampanjan kulut ylittävä vaalirahoitus

Esityksessä ehdotetaan, että vaalirahoituksen ylittäessä vaalikampanjan kulut, myös ylijäävä vaalirahoitus tulisi ilmoittaa sekä lisäksi se, siirtyykö ylijäävä vaalirahoitus ehdokkaan omiin varoihin vai ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön varoihin.

Tarkastuskäytännössään valtionalouden tarkastusvirasto on kokenut ongelmalliseksi sen, ettei laissa selvästi todeta, voiko vaalirahoitus ylittää kampanjan kulut ja pitänyt tarpeellisena selkiyttää sitä, onko vaalikampanjan kulut ylittävä rahoitus vaalirahoitusta ja sellaisenaan ilmoitusvelvollisuuden alaista.

Vaalityöryhmä esitti, että lain sanamuotoa selkiytettäisiin siten, että siitä kävisi selvästi ilmi, että vaalirahoitus voi ylittää kampanjan kulut ja että kampanjan kulut ylittävään tuki tulisi ilmoittaa vaalirahoitusilmoituksessa. Jos kulut ovat pienemmät kuin vaalirahoitus, yli jäävä summa voisi esimerkiksi siirtyä ehdokkaan varoiksi tai jäädä tukiryhmälle tai muulle yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivalle yhteisölle.

4.1.5 Vertailutietojen saaminen kampanjaan tukea antaneilta ja kampanjalle palveluita tai tuotteita toimittaneilta, velvollisuuden laajennus myös jälki-ilmoituksiin sekä uhkasakkomahdollisuuden laajentaminen

Esityksessä ehdotetaan, että valtionalouden tarkastusvirastolla olisi oikeus saada vertailutietoja kampanjaan tukea antaneilta ja palveluita ja tuotteita toimittaneilta ja lisäksi niiltä tahoilta, jotka olisivat voineet tukea antaa tai saattaneet toimittaa kampanjalle tavaroita tai palveluita, jos jo saatu selvitys ei olisi riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi. Valtionalouden tarkastusviraston oikeus saada salassapitosäännösten estämättä vertailutietoja perustuisi viraston omaan perusteltuun arvioon ja tietojen saamisen tulisi olla vain yksittäistapauksellista ja välttämätöntä valvontatehtävän suorittamiseksi. Vertailutietojen saamiseksi tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus asettaa uhkasakko. Vastaava vertailutietojen antamisvelvollisuus uhkasakkomahdollisuudella koskisi myös jälki-ilmoituksia.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että uhkasakon asettamismahdollisuus laajennettaisiin vaalirahoitusilmoitusta koskevaan lisätieto- tai selvityspyyntöön. Koska lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös velvollisuus antaa lisätietoja ja selvityksiä jälki-ilmoituksista, uhkasakon asettamismahdollisuus ulotettaisiin koskemaan myös niitä.

Velvollisuus antaa tarvittaessa selvityksiä ja lisätietoja, jotka ovat tarpeen ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyuden varmistamiseksi, on nykyisellään vain ehdokkaalla eikä kenelläkään muulla. Näin ollen tarkastusvirastolla ei ole oikeutta vaatia tai saada vertailutietoja ehdokkaan ilmoittamille tukisummille tai kampanjan kustannuksille ehdokkaan tukijoilta tai esimerkiksi ehdokkaan kampanjalle mainoksia myyneiltä mediayhtiöiltä, vaikka sillä olisi aihetta epäillä

ehdokkaan ilmoituksen oikeellisuutta. Tämä on tarkastusviraston mukaan merkittävä este valvonnan tehokkaalle toteutumiselle. Tarkastusvirasto on lähes täysin ehdokkaan ilmoittamien tietojen varassa tilanteissa, joissa on syytä epäillä ehdokkaan vaalirahoitusilmoituksen olevan olennaisilta osin virheellinen tai puutteellinen. Tämä on valvonnan ja sen tulosten tulkinnan kannalta olennainen rajoitus. Mikäli ilmoitusvelvollinen ei pyynnöistä huolimatta toimita pyydettyjä selvityksiä, ei tarkastusvirastolla ole mahdollisuuksia velvoittaa tietojen toimittamiseen vaalirahoituslain nojalla. Tarkastusviraston tiedonsaantioikeuden rajautuessa vain ehdokkaseen, on mahdollista, että esimerkiksi yksittäisellä mediayhtiöllä on omien laskutustietojensa perusteella tarkemmat tiedot ehdokkaan kampanjan kuluista kuin valvovalla viranomaisella.

Vaalityöryhmän enemmistö piti tarpeellisena, että tarkastusviraston oikeutta saada vertailutietoja kampanjaan tukea antaneilta ja palveluita ja tuotteita toimittaneilta selvitetään. On kuitenkin huomioitava, että tarkastusviraston oikeuden tulee kohdistua vertailutietoihin yksittäistapauksissa, ja sen tulisi olla täsmällinen ja tarkkarajainen. Lisäksi tarkastusvirastolla tulisi olla mahdollisuus tehostaa uhkasakolla pyyntöä vertailutietojen saamiseksi. Työryhmä myös kannatti viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) tarkastus- ja valvontasalaisuutta koskevan sanamuodon selkeyttämistä siten, että selvitykset vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista olisivat ehdottomasti salassa pidettäviä. Tämä muutos on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa julkisuuslain uudistamisen yhteydessä.

Vaalirahoituslain 10 §:n 3 momentin mukaan valtionalouden tarkastusvirasto voi sakon uhalla velvoittaa ilmoitusvelvollisen täydentämään tai korjaamaan ilmoitustaan vain, jos ilmoitus havaitaan olennaisilta kohdiltaan ilmeisen virheelliseksi tai puutteelliseksi. Sakon uhka koskee ainoastaan ilmoituksen laiminlyöntiä kokonaan tai sellaista virheellisyyttä tai puutteellisuutta, joka on ilmeinen ja koskee ilmoitusta sen olennaisilta kohdilta. Tämä on tarkastuskäytännössä tulkittu siten, että sakon uhan käyttäminen edellyttää tarkastusviraston hallussa olevan yksiselitteisen näytön siitä, että jonkun ilmoitusvelvollisen ilmoitus on olennaisilta kohdiltaan ilmeisen virheellinen tai puutteellinen tai ilmoituksen tekeminen on laiminlyöty kokonaan.

Vaalityöryhmä esitti sääntelyä täsmennettäväksi siten, että tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla myös lisätieto- tai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.

Tarkastusvirastolla on jo vastaava uhkasakkomahdollisuus muissa tarkastus- ja valvontatehtävissään.

Kampanjaa varten otetun lainan takaisinmaksua koskevan jälki-ilmoituksen osalta ei vaalirahoituslain nykyisessä 11 a §:ssä ole säädetty samanlaisesta velvollisuudesta antaa lisätietoja ja selvityksiä kuin varsinaisen vaalirahoitusilmoituksen osalta on säädetty lain 8 §:n 3 momentissa. Koska muualla laissa on pidetty erillään ilmoituksen ja jälki-ilmoituksen käsitteet, ei 8 §:n 3 momenttia voi tarkastusviraston mielestä soveltaa jälki-ilmoitukseen. Tarkastusviraston mukaan lisätietopyyntömahdollisuuden tulisi olla yhteneväinen koskien sekä ilmoitusta että jälki-ilmoitusta.

Vaalityöryhmä kannatti vaalirahoituslain 11 a §:n sanamuodon tarkistamista niin, että velvollisuus antaa lisätietoja ja lisäselvityksiä tarkastusvirastolle laajennettaisiin koskemaan myös jälki-ilmoituksia siten, että tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.

4.1.6 Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoja, asiakirjoja, aineistoja ja virka-apua

Esityksessä ehdotetaan, että valtiontalouden tarkastusvirastolle annettaisiin vaalirahoituslaissa ja puoluelaisissa oikeus saada tietoja, asiakirjoja, aineistoja ja virka-apua muilta viranomaisilta ja viranomaistehtäviä hoitavilta muilta tahoilta ehdokkaan vaalirahoituslaissa ja puoluelaisissa säädettyjen valvontatehtäviensä hoitamista varten.

Tarkastusvirasto tarvitsee vaali- ja puoluelain valvontatehtäviä varten merkittävästi apua muilta viranomaistahoilta, esimerkiksi ilmoitusvelvollisten osoitteita Digi- ja väestötietovirastolta, valvottavien sääntöjä ja muita rekisteritietoja Patentti- ja rekisterihallitukselta, haastemiespalveluita käräjäoikeuksilta ja jäljennöksiä lehdistä Kansalliskirjastolta. Tarkastusvirastolle on säädetty valtiontalouden tarkastusvirastosta annetussa laissa (676/2000) hyvin laajat oikeudet tietojen ja virka-avun maksuttomaan ja viivästysettömään saamiseen muilta viranomaisilta. Ainakin osa näistä oikeuksista on kuitenkin muotoiltu niin, että ne koskevat tilannetta, kun viranomainen on itse tarkastusviraston tarkastettavana. Siten ne eivät koske tilannetta, jossa viranomaista itseään ei tarkasteta tai kyseessä olevaa viranomaistehtävää hoitaa valtionhallinnon ulkopuolinen taho kuten Kansalliskirjasto, joka kuuluu Helsingin yliopistoon. Muutoksella varmistettaisiin, ettei puoluelaisissa ja vaalirahoituslaissa säädetyn valvontatehtävän suorittaminen jäisi riippuvaiseksi taloudellisista resursseista tai oikeuksista.

Vaalityöryhmä esitti, että tarkastusvirastolle annettaisiin vaalirahoituslaissa ja puoluelaisissa oikeus saada tietoja, asiakirjoja, aineistoja ja virka-apua muilta viranomaisilta ja viranomaistehtäviä hoitavilta muilta tahoilta ehdokkaan vaalirahoituslaissa ja puoluelaisissa säädettyjen valvontatehtäviensä hoitamista varten.

4.1.7 Puoluelain luettelo asioista, joita ei pidetä tukena

Esityksessä ehdotetaan, että puoluelain luetteloon asioista, joita ei pidetä tukena, lisättäisiin ehdokas-, luottamushenkilö-, kansanedustaja-, ja Euroopan parlamentin jäsen -maksut. Luetteloon lisättäisiin myös Euroopan unionin toimielinten ja muiden vastaavien kansainvälisten järjestöjen talousarvioon perustuvat suoritukset.

Tarkastusviraston tarkastuskäytännössä on havaittu, että useilla puolueilla on vakiintuneena tapana kerätä luottamustoimiin valittujen henkilöiden kokouspalkkioista niin sanottuja luottamushenkilömaksuja tai kansanedustajamaksuja. Voimassa olevan lain sanamuodon ja sen perustelujen valossa luottamushenkilömaksujen asema ei ole selvä. Pykälän sanamuodon mukaiset tavanomaiseen järjestötoimintaan kuuluvat suoritukset voi tarkastusviraston mukaan hyvin ymmärtää niin, että niillä tarkoitettaisiin niin yleisiä ja tavanomaisia suorituksia, että niitä esiintyy kaikenlaisessa järjestötoiminnassa eikä vain puolueissa ja puolueyhdistyksissä. Näin ajateltuna luottamushenkilömaksu ei olisi tavanomaiseen järjestötoimintaan kuuluva suoritus vaan pikemminkin tukea puolueelle. Monilla puolueilla on ollut käytäntönä kerätä puolueen listoilla vaaleissa ehdokkaana olevilta myös niin sanottua ehdokasmaksua, jolla katetaan osittain puolueen kampanjakuluja.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on ehdottanut, että ehdokasmaksuja ei tulisi pitää tukena puolueelle ja että asia tulisi ratkaista lainsäädännön keinoin (TrVM 1/2018 (K 19/2017 ja K 1/2018)).

Myös vaalityöryhmä linjasi, että luetteloa tulisi täsmentää eduskunnan tarkastusvaliokunnan esittämällä tavalla niin, ettei ehdokas-, luottamushenkilö- ja kansanedustajamaksuja pidettäisi puolueelle annettuna tukena.

Lisäksi vaalityöryhmä tuki ajatusta, että puoluelain luetteloon asioista, joita ei pidetä puolueelle annettuna tukena, lisättäisiin myös EU-instituutioiden ja muiden vastaavien kansainvälisten järjestöjen talousarvioon perustuvat tavanomaiset suoritukset, kuten matkakulujen korvaukset. Tarkastusviraston valvontakäytännössä on toistuvasti havaittu tilanteita, joissa puolueiden jäseniä on käynyt esimerkiksi EU-instituutioissa tai Pohjoismaiden neuvostossa, ja puolue on saanut näiden instituutioiden sääntöjen mukaisia korvauksia matkakuluista. Erät täyttävät puolueelle annetun tuen määritelmän ja ulkomailta tulevana ne olisivat kiellettyä tukea. Aiemmat tarkastusvaliokunnan esiin ottamat tilanteet ovat liittyneet ennen muuta avustuksiin, joita on myönnetty kustannusperusteisesti menojen korvaamiseen. Työryhmän mukaan tarkoituksena lainmuutoksissa ei ole ollut sulkea pois tämänkaltaisia suorituksia, vaan niiden voitaisiin katsoa olevan tavanomaiseen järjestötoimintaan kuuluvia käyvän arvon mukaisia suorituksia. Vaalityöryhmä katsoi, että valtioiden välisten kansainvälisten järjestöjen talousarviosta maksettua avustusta matka- ym. kuluihin ei tulisi pitää kiellettyä tukena.

4.1.8 Ajantasainen ilmoitus otetuista lainoista

Esityksessä ehdotetaan, että myös otetuista lainoista tulisi tehdä ajantasainen ilmoitus valtiontalouden tarkastusvirastolle samalla tavoin kuin saadusta tuesta tehdään ajantasainen ilmoitus puoluelain 8 c §:n mukaisesti. Muutoksella luotaisiin myös lainoille samanlainen läpinäkyvyys mitä tukien osalta on voimassa olevassa lainsäädännössä.

Lainat muodostavat voimassa olevan lainsäädännön puitteissa mahdollisuuden kiertää tuen antajan nimen julkistamisen ja muut rajoitukset. Lainojen avulla on ollut mahdollista piilottaa merkittäviä rahoittajia julkisuudelta. Näin ollen puoluelain osalta sääntelyn tulisi koskea myös puolueen vaalikampanja-ajan ulkopuolella tapahtuvaa pysyväisluontoisen toiminnan rahoittamista lainoilla.

Vaalityöryhmässä käydyissä keskusteluissa tuotiin esiin eroavuudet markkinalähtöisen lainan ja tuen välillä, jonka johdosta lainvalmistelussa olisi tarkoituksenmukaista selvittää, tulisiko lainanantajien ja tuenantajien olla samalla viivalla.

4.1.9 Valtionavustuksen siirtomahdollisuus

Esityksessä ehdotetaan, että puolueen avustuksesta osa voidaan osoittaa avustuksen käyttötarkoitusta toteuttavan muun yhteisön tai säätiön toiminnan tukemiseen.

Valtioneuvoston kanslian vaalityöryhmälle tekemän ehdotuksen mukaan puoluelain 9 §:n 1 momenttiin tehtäisiin lisäys, jonka mukaan puolue voisi siirtää osan avustuksesta sen käyttötarkoitusta toteuttavan muun yhteisön tai säätiön toiminnan tukemiseen. Voimassa olevan lain mukaan puolueen avustuksesta osa voidaan osoittaa ainoastaan muun yhdistyksen toiminnan tukemiseen.

Vaalityöryhmä käsitteli puoluelain 9 §:n muuttamista siten, että siinä yksiselitteisesti todettaisiin, voiko valtionavustusta siirtää osakeyhtiölle tai säätiölle. Sen mukaan puolue voisi siirtää osan avustuksesta sen käyttötarkoitusta toteuttavan muun yhteisön tai säätiön toiminnan tukemiseen. Lisäyksellä mahdollistettaisiin nimenomaisesti se, että puolueet voisivat jatkossakin siirtää osan saamastaan avustuksesta vakiintuneen käytännön mukaisesti esimerkiksi puolueen lehteä julkaisevalle osakeyhtiölle.

Puolueen mahdollisuus siirtää osa avustuksestaan sen käyttötarkoitusta toteuttavalle muulle yhteisölle tai säätiölle kattaisi yhdistysten lisäksi myös muita oikeushenkilöitä. Yhteisöjä ovat esimerkiksi osakeyhtiöt, yhdistykset ja osuuskunnat. Näiden lisäksi puolue voisi siirtää osan avustuksesta myös säätiölle.

Yhteisöjen ja säätiöiden joukkoa rajattaisiin säännöksessä edellyttämällä, että yhteisön tai säätiön, jolle osa tuesta osoitetaan, tulee toteuttaa avustuksen käyttötarkoitusta.

Lisäksi puoluelain 9 §:n 5 momenttia ehdotetaan selvennettäväksi maininnalla, että valtionavustuksia (688/2001) yleislakina sovelletaan myös puoluelaissa tarkoitettuna avustuksen osoittamiseen ja siirtämiseen. Ehdotettu lisäys puoluelakiin selventäisi voimassa olevaa säännöstä eikä sen tarkoituksena olisi muuttaa vallitsevaa oikeustilaa.

4.1.10 Tilinpäätösasiakirjoja koskevat muutostarpeet

Esityksessä ehdotetaan, että puoluelakiin lisättäisiin määräykset toiminnantarkastukseen liittyvien asiakirjojen toimittamisesta sekä säädös siitä, että tilinpäätösasiakirjat olisi toimitettava, vaikka puolue olisi ollut puolueräkisterissä vain osan tilikaudesta.

Puoluelain 9 d §:ssä säädetään niistä tilinpäätökseen ja tilintarkastukseen liittyvistä asiakirjoista, joita puolueen, avustuspäätöksessä tarkoitettuna yhdistyksen ja lähiyhteisöksi ilmoitetun yhteisön tai säätiön täytyy toimittaa. Pykälän 1 momentissa on säädetty niistä asiakirjoista, jotka puolue toimittaa tarkastusvirastolle, ja niistä asiakirjoista, jotka avustuspäätöksessä mainittu yhdistys toimittaa puolestaan puolueelle.

Pykälän 2 momentissa on säädetty niistä asiakirjoista, jotka puolueen lähiyhteisöksi ilmoitettu yhteisö tai säätiö toimittaa tarkastusvirastolle. Kaikkien edellä mainittujen tahojen toimitettavaksi määrättyjen asiakirjojen luetteloissa mainitaan tilintarkastuskertomus, mutta ei toiminnantarkastuskertomusta. Kyseisten puoluelain pykälien säätämisen jälkeen muun muassa yhdistyslakia ja tilintarkastuslakia on muutettu siten, että osalla yhteisöistä voi olla tilintarkastajan sijasta toiminnantarkastaja tai tilintarkastajan ohella toisena tarkastajana toiminnantarkastaja.

Tarkastusviraston tarkastustoiminnassa on huomattu, että lain säännös tilinpäätösasiakirjojen toimittamisesta silloin, kun puolue on ollut puolueräkisterissä vain osan tilikaudesta, ei ole yksiselitteinen.

Vaalityöryhmä kannatti kirjanpito- ja tilintarkastuslainsäädännön muutoksista johtuvien päivitystarpeiden tekemistä puoluelakiin sekä esitti lain selkeyttämistä siltä osin kuin se koskee puolueräkisteristä kesken tilikauden poistetun yhdistyksen velvollisuutta toimittaa tarkastusvirastolle tilinpäätösasiakirjoja.

4.2 Vaalilain muutokset

Esityksessä edotetaan, että puolueiden ehdokasasetteluun eduskuntavaaleissa liittyvä pakollinen jäsenäänestys poistettaisiin. Jäsenäänestys olisi edelleen pääsääntö, mutta puolue voisi säännöissään huolehtia ehdokasasettelun kansanvaltaisista vaikutusmahdollisuuksista muillakin tavoin.

Vaalilain nykyiset säännökset 112-118 §:ssä ovat historiallisen kehityksen tulosta ja ovat ole-massa kansanvaltaisten periaatteiden noudattamiseksi ehdokasasettelussa. Säännösten mukainen lähtökohta on, että ehdokkaiden asettamista varten puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys. Jäsenäänestys ei kuitenkaan ole

pakollinen, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä. Jäsenäänestys on toimitettava puolueen sääntöjen mukaisesti tai, jos puolueen säännöissä ei ole näitä määräyksiä, vaalilain 114-118 §:iä noudattaen.

Vaalityöryhmän tehtävänä oli selvittää, miten voitaisiin uudistaa ehdokkaiden asettamista vaaleissa koskevia määräyksiä mahdollistamaan nykyistä monipuolisemmin erilaiset demokraattiset päätöksentekotavat siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Työryhmän keskustelussa ehdokkaiden asettamista koskevien käytäntöjen uudistamisesta päällimmäisenä nousi esiin tarve joustavoittaa jäsenäänestystä koskevia sääntöjä ja antaa puolueiden säännöille puolueen ehdokkaiden asettamisessa nykyistä suurempi painoarvo.

Sääntelyn väljentämistä edustuksellisuuden suuntaan puoltaisi se, että vastaavaa jäsenäänestystä edellyttävää sääntelyä ei ole muissa vaalityypeissä. Joka tapauksessa puoluelain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan puolueen sääntöjen tulee turvata kansanvaltaisten periaatteiden noudattaminen yhdistyksen päätöksenteossa ja toiminnassa.

Vaalityöryhmän enemmistö katsoi, että jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet vaaleissa voidaan turvata, vaikka jäsenäänestysten pakollisuus poistettaisiin. Jatkossakin jäsenäänestyksen olisi tarkoitus pysyä pääsääntönä, minkä vuoksi vaalilain 113–118 §:iin jätettäisiin säännökset jäsenäänestyksessä noudatettavasta menettelystä. Sääntely ei edelleenkään olisi pakottavaa, joten siitä voitaisiin poiketa puolueen säännöissä. Oikeusministeriö kävi läpi puoluetta rekisteröidessään tai puolueen sääntömuutoksen hyväksyessään, että ehdokasasettelua koskevat säännöt turvaavat kansanvaltaisuuden puolueen päätöksenteossa.

Teknisenä muutoksena vaalilakiin ehdotetaan korjattavaksi vaalilain 143 l §:n 3 momentin 2 kohdan suomenkieliseen sanamuotoon epähuomiossa jäänyt virhe: aluevaalilautakunta antaisi aluevaalien tuloksen tiedoksi aluevaltuustolle, ei maakuntavaltuustolle, kuten säännöksessä nyt lukee. Ruotsinkieliseen sanamuotoon tehdään vähäinen kielellinen muutos.

4.3 Kansalaisaloitelakia koskeva ehdotus

Esityksessä ehdotetaan eurooppalaisen kansalaisaloitteen Suomen kansalaisten antamien tuenilmausten allekirjoittamisen alikärajan laskemista nykyisestä 18 vuodesta 16 vuoteen nuorten poliittisten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi. Euroopan komissio on katsonut kansalaisaloitteen matalamman ikärajan vaikuttavan myönteisesti nuorten osallistumismahdollisuuksiin ja tietoisuuteen Euroopan unionista. Komissio toteaa kansalaisaloitteen olevan ei-sitova vaikuttamistapa, jonka voi nähdä sopivana osallistumiskeinona myös nuorille, jotka eivät vielä ole äänioikeutettuja. Eurooppalaisten kansalaisaloitteiden kannattamisen ikärajan laskeminen Suomen osalta tukisi myös Kansallisen demokratiaohjelma 2025 mukaisia tavoitteita nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamisesta.

Parlamentarisessa vaalityöryhmässä käydyissä keskusteluissa todettiin, että kiinnostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen syntyy jo ennen täysi-ikäisyyttä ja se tulisi ottaa huomioon myös edustuksellisessa demokratiassa. Kansalaisaloitetta pidettiin onnistuneena demokratiainnovaationa. Ikärajojen ei tarvitsisi olla samat kansalaisaloitteessa ja äänioikeudessa. Aloiteoikeuden katsottiin auttavan kiinnostumaan poliittisesta vaikuttamisesta. Vaalityöryhmän enemmistö kannatti nyt ehdotettavaa ikärajan laskemista.

4.4 Pääasialliset vaikutukset

4.4.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotettavilla muutoksilla ei olisi itsenäisiä taloudellisia vaikutuksia.

4.4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset lisäävät vaali- ja puoluerahoitusvalvonnan läpinäkyvyyttä ja toisaalta vahvistaisivat valtiontalouden tarkastusviraston oikeutta valvoa ehdokkaiden vaalirahoitusilmoituksia. Valvontatehtävää edistäisi myös oikeus saada sitä varten tietoja kolmansilta osapuolilta. Uudistukset ovat tärkeitä avoimuuden ja demokraattisen yhteiskunnan kannalta.

Vaalilain muutoksella mahdollistettaisiin nykyistä monipuolisemmin erilaiset demokraattiset päätöksentekotavat ehdokkaiden asettamiseen vaaleissa siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrättäisiin.

Kansalaisaloitteen muutoksen myötä parannettaisiin nuorten osallistumismahdollisuuksia ja tietoisuutta Euroopan unionista.

5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Vaali- ja puoluerahoitus

Kampanjatilin käyttöpakkoa koskevia vaatimuksia on jo monen maan lainsäädännössä. Näin on esimerkiksi Ranskassa, Espanjassa, Kanadassa ja Chilessä. Valtiontalouden tarkastusviraston International institute for democracy and electoral assistance –instituutilta (IDEA), elokuussa 2019 saadun tiedon mukaan pohjoismaista kampanjatilin käyttövelvollisuus ja muistiinmerkitsemisvelvollisuus oli käytössä Islannissa ja muista EU-maista äsken mainittujen lisäksi vielä ainakin Italiassa, Liettuaissa ja Sloveniassa.

Kansalaisaloite

Euroopan unionissa on tällä hetkellä neljä jäsenmaata, joiden alaikäraja eurooppalaiselle kansalaisaloitteelle on alle 18 vuotta. Virossa, Maltalla ja Itävallassa alaikäraja on 16, Kreikassa 17. Maltan, Itävallan ja Kreikan tapauksessa kyse on asetuksen 2019/788 1 luvun 2 artiklan 1 kohdan 1 momentin mukaisesti määrätystä ikärajasta, sillä maat noudattavat samaa alaikärajaa myös Euroopan parlamentin vaaleissa.

Viro on toistaiseksi unionin jäsenmaista ainoa, joka on asettanut 16 vuoden ikärajan eurooppalaiselle kansalaisaloitteelle asetuksen 2019/788 1 luvun 2 artiklan 1 kohdan 2 momentin mukaisesti. ikäraja ei pohjautu äänestysikärajaan, sillä vaikka Viron kunnallisvaalien äänestysikäraja on 16 vuotta, on ikäraja Euroopan parlamentin vaaleissa 18 vuotta. Eurooppalaisen kansalaisaloitteen ikärajasta määrätään Viron kansallisessa lainsäädännössä laissa asetuksen 2019/788 täytäntöönpanosta. Edellä mainitun lain luonnoksen perusteluissa (seletuskiri) mainitaan useita perusteita eurooppalaisen kansalaisaloitteen ikärajan laskemiseksi 16 vuoteen. Viron kansallisen tason kansalaisaloitteen (kollektiivne pöördumine) alaikäraja on vuodesta 2014 ollut 16 vuotta. Viron hallitus ja parlamentti on ottanut kannakseen 16-vuotiaiden ja sitä vanhempien nuorten osallistumisen tukemisen muun muassa kansalaisaloitteiden avulla. Kansalaisaloitteiden todetaan lisäävän nuorten osallistumismahdollisuuksia, mikä lisää nuorten aktiivista kansalaisuutta.

6 Lausuntopalaute

Lausunnoissa esityksen tavoitteita ja keinoja parantaa ja lisätä vaali- ja puoluerahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä pidettiin yleisesti hyvänä ja kannatettavana. Muutokset toteutuessaan selkeyttäisivät ehdokkaiden ja puolueiden käytännön kampanja- ja vaalityötä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto lausui, että luonnokseen sisältyy monia sellaisia lisäyksiä ja tarkennuksia vaalirahoituslakiin ja puoluelakiin, joiden tarpeellisuutta valtiontalouden tarkastusvirasto on pitänyt esillä eduskunnalle antamissaan kertomuksissa puoluerahoituksen valvonnasta vuosittain sekä eri vaalien vaalirahoituksen valvonnasta kunkin vaalin jälkeen antamissa kertomuksissa sekä myöhemmin muun muassa vaalityöryhmässä. Kaikkiaan luonnokseen sisältyvät ehdotukset merkitsevät tällaisenaankin merkittävää parannusta vaalirahoituksen- ja puoluerahoituksen avoimuuden toteutumiseksi sekä niitä koskeva valvonnan edellytyksille. Tarkastusvirasto toi lausunnossaan kuitenkin esiin myös kritiikkiä ehdotukseen tehdyistä lisäyksistä ”valtiontalouden tarkastusviraston perustellun arvion mukaan” sekä ”jos jo saatu selvitys ei ole riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi”. Tarkennuksia ei kuitenkaan ole voitu ehdotuksesta poistaa, sillä tiedonsaantioikeuden tulisi olla mahdollisimman täsmällinen ja tarkkarajainen. Lisäksi siitä tulisi ilmetä, kenen tulee antaa, mitä tietoja, missä tilanteessa ja mille viranomaiselle.

Annetuissa lausunnoissa kampanjatilin avaamista yleensä kannatettiin. Kritiikkiä esitettiin kampanjatilin avaamisesta tilanteissa, joissa tilin avaajana on tukiryhmä, joka ei ole oikeuskelpoinen yhteisö. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian lausunnossa kiinnitettiin huomiota tukiryhmän määritelmään sekä määritelmän puuttumiseen laista. Tällä lainmuutoksella ei kuitenkaan ole tarkoitus lähteä avaamaan termistöä eikä tässä vaiheessa ole tarkoitus säännellä itse tukiryhmää. Tukiryhmän käsite otettiin käyttöön vuosien 2009-2010 lainmuutoksissa ja sen käytön ja merkityksen voidaan katsoa vakiintuneen.

Vaalikampanjaan lainaa antaneiden ilmoittamista pidettiin hyvänä asiana. Lisäksi esitettiin, että myös lainan takausjärjestelyt pitäisi ilmoittaa. Valtiontalouden tarkastusviraston oikeuteen saada lisätietoja ja selvityksiä jälki-ilmoituksiin sekä oikeus vertailutietojen saantiin saivat lausunnoissa kannatusta. Huomiota kiinnitettiin kuitenkin mahdollisten henkilötietojen sisällymistä vertailutietoihin tai toisen viranomaisen antamiin tietoihin kuin myös jälki-ilmoituksen lisätietoihin ja selvityksiin.

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeuteen saada jälki-ilmoituksiin lisätietoja ja selvityksiä sekä oikeuteen saada muilta viranomaisilta tietoja, asiakirjoja ja virka-apua saivat joissain lausunnoissa kritiikkiä sen osalta, että tiedot voivat sisältää henkilötietoja. Samoin valtiontalouden tarkastusvirastolle annettavat vertailutiedot voivat sisältää henkilötietoja. Näiltä osin pykälä on lausuntopalautteiden jälkeen tarkennettu ja toisaalta valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoja nähdään demokraattisen yhteiskunnan kannalta tärkeänä.

Jäsenäänestyksen pakollisuuden poistamiseen suhtauduttiin positiivisesti. Sitä pidettiin hyvänä suuntauksena, että puolueiden toimintamahdollisuuksia ehdokasasettelun suhteen laajennetaan.

Lausunnoissa kannatettiin eurooppalaisen kansalaisaloitteen tuenilmauksen alaikärajan laske-
mista 18 vuodesta 16 vuoteen.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta

2 §. *Ehdokkaan vaalirahoitus.* Pykälän 3 momentiksi lisättäisiin nimenomainen säännös, joka määrittelee, mihin asti kerätyn rahoituksen voi takautuvasti ilmoittaa menneisiin vaaleihin kohdistuvaksi vaalirahoitukseksi. Säännöksen mukaisesti vaalirahoitusta saisi kerätä kampanja-ajan päättymiseen saakka eli kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen. Kampanja-aika on pykälän 1 momentin ja puoluelain 8 §:n 4 momentin mukaan ajanjakso, joka alkaa kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja päättyy kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen.

Kampanja-ajan jälkeen vastaanotettava rahoitus on mahdollista käyttää vaalirahoitukseksi seuraavissa vaaleissa, joihin ehdokas osallistuu, jos sillä katetaan niiden vaalien kampanja-aikana aiheutuneita kampanjan kuluja. Mikäli ehdokas ei kuitenkaan enää asettuisi ehdolle seuraaviin vaaleihin, mutta hänen ehdokkuuttaan varten on kerätty rahoitusta, tulisi tilanteen mukaan sovellettavaksi muu lainsäädäntö, esimerkiksi vero- ja rahankeräyslainsäädäntö. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että kerätty rahoitus tulisi joko ehdokkaan omaisuudeksi tai, jos hänellä on ollut tukiryhmä, joka jatkaa jonkun muun ehdokkaan tukiryhmänä, sen omaisuudeksi.

4 a §. *Kampanjatili.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä. Pykälässä säädettäisiin velvollisuudesta avata vaalikampanjaa varten erityinen kampanjatili eduskuntavaaleissa-, presidentinvaalissa- ja europarlamenttivaaleissa.

Tilin olisi velvollinen avaamaan eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaalissa ehdokas, hänen tukiryhmänsä tai muu yksinomaan hänen tukemisekseen toimiva yhteisö sekä presidentinvaalissa ehdokkaan asettanut puolue tai ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen vaaliasiamies tai tämän varamies. Tili tulisi avata viimeistään rahoituksen keräämisen alkaessa ennen vaaleja ja sen saisi sulkea vasta kun tarkastusviraston vaalirahoituksen valvontatehtävä on päättynyt kyseisen ehdokkaan osalta.

Velvollisuutta kampanjatilin avaamiseen ei kuitenkaan säännöksen mukaan olisi, jos talletuspankki kieltäytyy tilin avaamisesta. Pankilla on oikeus kieltäytyä tilin avaamisesta. Ehdokkaan on kyettävä pyydettyä osoittamaan valtiontalouden tarkastusvirastolle talletuspankin kieltäytyminen. Käytännössä riittäisi, että tilin avaamista on haettu yhdeltä talletuspankilta. Tarkoitus on, että henkilökohtaista omaa tiliä ei käytettäisi kampanjatilinä. Periaatteena olisi, että kutakin vaalikampanjaa varten olisi käytössä yksi tili.

Jos ehdokas ei kuitenkaan vaatimuksesta huolimatta avaisi kampanjatiliä, siitä ei valtiontalouden tarkastusviraston suorittamasta valvonnasta huolimatta aiheutuisi ehdokkaalle sanktiota eikä se myöskään loisi uhkasakon mahdollisuutta. Kyseessä olisi ohjaava, suositusluontoinen pykälä, jonka noudattamatta jättämisellä seuraisi lähinnä poliittinen vastuu.

Ehdoton vaatimus kampanjatilin avaamisesta kaikissa vaaleissa osaltaan nostaisi ehdokkaaksi asettautumisen kynnystä. Kynnys ehdolle asettumiseen on kuitenkin syytä pitää matalana erityisesti paikallisen tason vaaleissa ja siitä johtuen velvollisuutta kampanjatilin avaamiseen ei ulotettaisi lainkaan alue- ja kuntavaaleihin.

Kampanjatiliä avatessa on syytä huomioida myös verohallinnon ohjeistukset. Käytännössä, jos ehdokas on avannut tilin, johon yksinomaan ehdokkaalla on käyttöoikeus, katsotaan tilille ohjatut varat ehdokkaan saamaksi tuloksi tai lahjaksi ja ovat lähtökohtaisesti veronalaista ehdokkaan omassa verotuksessa. Sen sijaan ehdokkaan tukiryhmän saamat tulot yleensä katsotaan yleishyödyllisen yhteisön saamiksi tuloiksi, jolloin ne useimmissa tilanteissa ovat verovapaata

tuloa tai verovapaata lahjaa. Jotta esimerkiksi saadut lahjoitukset voitaisiin katsoa tukiryhmän saamiksi, tulisi kampanjatilin käyttöoikeus olla siten muillakin kuin ehdokkaalla itsellään.

6 §. *Vaalirahoituksen pääasiallinen sisältö.* Voimassa olevan lain 6 § jaettaisiin kahdeksi pykäläksi 6 § ja 6 a §. Tässä muutettavaksi ehdotettavassa 6 §:ssä säädettäisiin siitä, mitä yleisiä tietoja vaalirahoitusilmoitukseen merkitään (voimassa olevan pykälän 1, 5 ja 6 momentit). Voimassa olevan pykälän 2, 3 ja 4 momentit osin muutettuina siirrettäisiin uuteen 6 a §:ään.

Pykälän 1 momentin 4 kohdassa muutettaisiin sanajärjestyistä ja samalla siitä poistettaisiin mukaan luettuna –muotoinen lauserakenne.

Pykälän 1 momentin 5 kohdassa sana ilmoitusvelvollinen muutettaisiin sanaksi ehdokas. Pykälän 2 momentissa puolestaan sana ehdokas muutettaisiin sanaksi ilmoitusvelvollinen.

6 a §. *Vaalirahoitusilmoituksen erityinen sisältö.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin vaalirahoitusilmoituksen erityisestä sisällöstä. Pykälän sisältö vastaisi lähtökohtaisesti nykyisen 6 §:n 2-4 momentteja.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin samalla tavalla, mitä voimassa olevan lain 6 §:n 2 momentissa säädetään eli, miten kukin yksittäinen tuki ja sen antaja on ilmoitettava erikseen, jos kuntavaaleissa tuen arvo on vähintään 800 euroa tai muissa vaaleissa vähintään 1500 euroa. Momentin alkuun lisättäisiin sana vaalirahoitusilmoituksessa.

Pykälä 2 momentissa säädettäisiin samalla tavalla kuin nykyisen lain 6 §:n 4 momentissa, ettei yksityishenkilön nimeä saa ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen antamansa tuen arvo on pienempi kuin 1 momentissa mainittu rahamäärä.

Pykälän 3 momentissa uutena asiana säädettäisiin siitä, että vaalikampanjalle 1500 euron (kuntavaaleissa 800 euron) ja sitä suuremman lainan antaneiden nimi tulisi julkistaa. Mikäli lainanantaja olisi luottolaitos, riittäisi tieto, että kyseessä on luottolaitoksen myöntämä laina eli ilmoituksessa ei tarvitsi täsmentää, mikä luottolaitos on myöntänyt lainan. Voimassa olevan sääntelyn mukainen vaatimus ilmoittaa lainan takaisinmaksusuunnitelma, säilytettäisiin momentissa.

Pykälän 4 momentissa uutena asiana säädettäisiin siitä, että vaalikampanjan kulut ylittävä vaalirahoitus tulee myös ilmoittaa ja lisäksi tulee ilmoittaa se, siirtyykö ylijäävä vaalirahoitus ehdokkaan omiin varoihin vai ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön varoihin. Ylijäävän vaalirahoituksen siirtyessä joko ehdokkaan omiin varoihin tai tukiryhmän tai yhteisön varoihin tulee ottaa huomioon myös mahdolliset erilaiset veroseuraamukset sekä verohallinnon ohjeistukset.

Luottolaitoksella tässä tarkoitetaan luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 1 luvun 7 §:n mukaisesti yritystä, jolla on kyseisen lain 4 luvun mukainen toimilupa luottolaitostoimintaan. Luottolaitos voi olla talletuspankki tai luottoyhteisö.

10 §. *Valtiontalouden tarkastusviraston valvontatehtävät.* Pykälän muutoksilla tarkennettaisiin tarkastusviraston valvontatehtäviä siten, että velvollisuus antaa lisätietoja ja lisäselvityksiä tarkastusvirastolle laajennettaisiin koskemaan myös jälki-ilmoituksia.

Pykälän 2 momentissa laajennettaisiin tarkastusviraston mahdollisuuksia uhkasakon asettamiseen. Jatkossa tarkastusvirasto voisi velvoittaa ilmoitusvelvollisen tai vertailutietojen antamiseen velvollisen kehotuksen jälkeen toimittamaan ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta täydentäviä tietoja tai selvityksiä tai vertailutietoja uhkasakon avulla.

10 a §. *Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada vertailutietoja.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa tarkastusvirastolle annettaisiin oikeus saada yksittäistapauksissa tietoja ja selvityksiä, jotka ovat välttämättömiä ilmoituksen oikeellisuuden riittävyyden varmistamiseksi, jos jo saatu selvitys ei olisi riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi. Tahot, joilla olisi velvollisuus luovuttaa vertailutietoja olisivat sellaiset luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt, jotka ovat antaneet tai voineet antaa ehdokkaalle, ehdokkaan tukiryhmälle tai muulle yksinomaan ehdokkaan hyväksi toimivalle yhteisölle tukea. Velvollisuus olisi myös sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat toimittaneet tai voineet toimittaa ehdokkaan kampanjalle rahaa, tavaroita, palveluita tai muita vastaavia suorituksia tai ovat antaneet tai voineet antaa ehdokkaalle lainaa kampanjaa varten. Sanotunlainen tieto ja selvitys voisi esimerkiksi olla kustannusyhtiöltä saatu raportti siitä, mihin hintaan vaalimainoksia on myyty.

Tarkastusvirasto voisi omassa tarkastustoiminnassaan havaita tarpeen saada tietoja tai selvityksiä ilmoituksen oikeellisuuden riittävyyden varmistamiseksi. Toisaalta tarkastusvirasto voisi myös saada joltain kolmannelta taholta tiedon, että ehdokas olisi saanut esimerkiksi maksetun mainoksen muodossa tukea sellaiselta taholta, joka ei ilmene vaalirahoitusilmoituksesta. Tällöin tarkastusvirastolla olisi oikeus pyytää lisätietoja sakon uhalla niin ehdokkaalta itseltään kuin taholta, joka tiedon perusteella olisi antanut tukea tai toimittanut palveluita tai tuotteita.

Vertailutietoihin saattaa sisältyä rahoituksen antajia koskevia henkilötietoja. Lähtökohtaisesti valtiontalouden tarkastusvirastolle toimitettavat vertailutiedot, kuten esimerkiksi tilitiedot, eivät kuitenkaan sisältäisi erityisiin henkilötietoryhmiin liittyviä tietoja, sillä kyseessä ei olisi tiliotteeseen verrattava tieto. Kyseessä voisi olla rahoituksen tai mahdollisen rahoituksen antajan muu selvitys siitä, onko tukea annettu ja minkä verran. Toisaalta esimerkiksi yksittäinen media-yhtiö voisi antaa selvityksen omien laskutustietojensa perusteella.

Lisäksi rahoituksen antajaa koskevat henkilötiedot saattavat välillisesti ilmaista kyseessä olevan henkilön poliittisen mielipiteen. Sinänsä ehdokkaan tukeminen vaaleissa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ilmaise rahoituksen antajan poliittista mielipidettä, mutta välillisesti tuen antaminen saattaa kertoa jotain tuen antajan poliittisesta vakaumuksesta. Näiden henkilötietojen käsittely olisi sallittua EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU)2016/679 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan ja sitä täsmentävän tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla. Muutoin henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena olisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti rekisterinpitäjän laissa säädetty velvoite. Käsittelyllä on myös tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa edellytetty yleisen edun mukainen tavoite, joka on sen varmistaminen, että mahdollistetaan tehokas vaalirahoitusvalvonta ja siten lisätään myös luottamusta poliittiseen toimintaan. Oikeasuhteisuusperiaatteen mukaisesti käsiteltävät mahdolliset henkilötiedot on rajattu siihen, mikä on välttämätöntä valvonnan varmistamiseksi yksittäistapauksessa, jossa jo saatu selvitys ei ole riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi. Lisäksi vertailutietojen antamista voidaan pitää oikeasuhtaisena sillä tavoiteltuun päämäärään nähden ottaen huomioon saavutettavat hyödyt. Valtiontalouden tarkastusviraston oikeutta saada tietoja voidaan pitää demokraattisen yhteiskunnan kannalta tärkeänä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto toimii valvottujen tietojen rekisterin pitäjänä ja noudattaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lakia (621/1999) ja sen salassapitoperusteita. Lisäksi luovutettavia tietoja rajaa välttämättömyyskriteeri eli tietojen tulee olla välttämättömiä laissa tarkoitettuihin tarkoituksiin.

10 b §. *Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoa ja virka-apua muilta viranomaisilta.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin, että tarkastusvirastolla olisi oikeus saada tietoja, asiakirjoja, aineistoja ja virka-apua muilta viranomaisilta sekä muilta viranomaistehtäviä hoitavilta tahoilta tässä laissa ja puoluelaisissa säädettyjen valvontatehtävien hoitamista varten.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla olisi oikeus saada viivytyksettä ja maksutta sellaisia tietoja, asiakirjoja ja palveluita virka-apuna, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle näissä laeissa säädettyjen valvontatehtävien hoitamiseksi. Muutoksella varmistettaisiin, ettei puolueissa ja vaalirahoituslaissa säädetyn valvontatehtävän suorittaminen jäisi riippuvaiseksi taloudellisista resursseista tai oikeuksista.

11 a §. Jälki-ilmoitus. Pykälään lisättäisiin jälki-ilmoituksiin liittyvä velvollisuus toimittaa tarkastusvirastolle muita sen pyytämiä lisätietoja ja selvityksiä.

7.2 Puoluelaki

8 §. Tuki puolueelle ja puolueyhdistykselle. Pykälän 3 momentin luetteloa täsmennettäisiin siten, ettei puolueelle tai puolueyhdistykselle annettuna tukena pidettäisi puolueelle tai puolueyhdistykselle suoritettavia ehdokas-, luottamushenkilö ja kansanedustajamaksuja eikä Euroopan parlamentin jäsenmaksuja. Samoin ei tukena pidettävien luetteloon lisättäisiin Euroopan unionin toimielinten sekä vastaavien kansainvälisten järjestöjen myöntämiä ja niiden talousarvioihin perustuvia suorituksia. Tällaisia olisivat tavanomaiset käyvän arvon mukaiset suoritukset, kuten matkakulujen korvaukset, joita ei makseta puolueelle tukena vaalikampanjointiin. Euroopan unionia vastaavia kansainvälisiä järjestöjä voivat olla esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien alaiset järjestöt, eikä ole tarkoituksena, että kiellettyä tukea tai ilmoitusvelvollisuutta koskevia sääntöjä voisi kiertää maksamalla tukisuorituksia kansainvälisen järjestön nimissä.

Useilla puolueilla on vakiintuneena tapana kerätä luottamustoimiin valittujen henkilöiden kokouspalkkioista niin sanottuja luottamushenkilömaksuja tai kansanedustajamaksuja. Luottamushenkilömaksu ei selkeästi sisälly tavanomaiseen järjestötoimintaan kuuluvaksi suoritukseksi, joten nämä tavanomaiset maksut olisi tarpeen rajata laissa ei tueksi katsottaviksi maksuiksi.

8 c §. Ajantasainen ilmoitus tuesta. Pykälän otsikkoa muutettaisiin, koska säädettäisiin erillinen 8 d § lainoja koskevasta ilmoituksesta, joten tässä 8 c §:ssä säädettäisiin saatua *tukea* koskevan ajantasaisen ilmoituksen tekemisestä. Pykälän 1 momentista poistettaisiin suluissa oleva määritelmä ajantasainen ilmoitus, koska jatkossa ajantasainen ilmoitus voisi tarkoittaa sekä ilmoitusta tuesta että ilmoitusta lainasta.

8 d §. Ajantasainen ilmoitus otetuista lainoista. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin puolueen, puolueyhdistyksen ja puolueen lähiyhteisön ottamia lainoja koskevan ilmoituksen tekemisestä valtiontalouden tarkastusvirastolle. Lainoista ilmoitettaisiin, jos samalta lainantajalta saadun lainan määrä on vähintään 1500 euroa kalenterivuodessa. Samalla olisi ilmoitettava myös suunnitelma lainojen takaisinmaksusta.

9 §. Valtionavustus. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin määräys siitä, että puolueen avustuksesta osa voitaisiin osoittaa avustuksen käyttötarkoitusta toteuttavan muun yhteisön tai säätiön toiminnan tukemiseen.

Lisäyksen tarkoituksena olisi selkeyttää nykytilaa ja sillä mahdollistettaisiin nimenomaisesti se, että puolue voisi vakiintuneen käytännön mukaisesti siirtää osan avustuksestaan esimerkiksi puolueen lehteä julkaisevalle osakeyhtiölle. Muutos sisältäisi eri oikeushenkilötyypit kattavasti. Kuitenkin muun muassa perustuslain 124 §:n kannalta on tärkeää rajoittaa siirrot avustuksen käyttötarkoitusta toteuttaviin muihin yhteisöihin ja säätiöihin. Mikäli puolue esimerkiksi perustaisi uuden säätiön tai lehden, myös näille voitaisiin siirtää avustusta. Tuen saajia ei ole tarkoitus laajentaa, vaan tukea voitaisiin jatkossa myöntää samanlaisille tahoille kuin tähänkin asti.

Pykälän 5 momenttia ehdotetaan selvennettäväksi maininnalla, että valtion-avustuslakia yleislakina sovelletaan myös puolueissa tarkoitetun avustuksen osoittamiseen ja siirtämiseen. Ehdotettu lisäys selventäisi voimassa olevaa momenttia, eikä sen tarkoituksena olisi muuttaa valitsevaa oikeustilaa.

9 a §. *Kirjanpito.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus siihen, mitä yhdistyslaissa säädetään tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta.

9 b §. *Ilmoitettavat tiedot vaalikampanjan kuluista ja rahoituksesta.* Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin, että puolueen ja avustuspäätöksessä mainitun yhdistyksen tulisi erikseen ilmoittaa myös vaalikampanjan kulujen kattamiseksi ottamat lainat sekä samoin suunnitelma niiden takaisinmaksusta.

Lisäksi tulisi ilmoittaa myös lainan myöntäjä, jos lainan on myöntänyt muu kuin luottolaitos ja jos lainan määrä on vähintään 1500 euroa.

9 d §. *Tilinpäätösasiakirjojen toimittaminen.* Pykälää muutettaisiin siten, että siinä huomioitaisiin kirjanpito- ja tilintarkastuslainsäädännön muutokset ja se mahdollisuus, että tilinpäätösasiakirjojen toimittamiseen velvoitetuilla voi olla tilintarkastajien ja tilinpäätösten ohella toiminnantarkastajia ja toiminnantarkastuskertomuksia. Koska puoluelaista ei seuraa velvoitetta toiminnantarkastajan nimeämiseen eikä kaikilla ilmoitusvelvollisilla ole toiminnantarkastajaa, velvollisuus toimittaa toiminnantarkastuskertomus rajattaisiin koskemaan niitä tapauksia, joissa toiminnantarkastaja on nimetty ja toiminnantarkastuskertomus laadittu.

Lisäksi pykälässä säädettäisiin, että asiakirjojen toimittamisvelvollisuus koskisi myös sellaista tilikautta, josta yhdistys on ollut osan merkittynä puolerekisteriin. Koska tilinpäätöksestä ei voi irrottaa muutaman kuukauden osuutta edellytettäisiin, että tilinpäätösasiakirjat olisi toimitettava myös koskien sellaista tilikautta, milloin puolue on rekisteröity puolerekisteriin tai poistettu puolerekisteristä.

9 e §. *Valvonta.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin myös, että lain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettu muu yhteisö tai säätiö olisivat jatkossa nekin tarkastusviraston suorittaman vaali- ja puoluerahoitusvalvonnan kohteena. Näin valvottaisiin valtionavustuksen käyttöä.

9 f §. *Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada vertailutietoja.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa tarkastusvirastolle annettaisiin oikeus saada yksittäistapauksissa tietoja ja selvityksiä, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle toimitettavien tietojen oikeellisuuden riittävyden varmistamiseksi, jos jo saatu selvitys ei olisi riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi. Tahot, joilla olisi velvollisuus luovuttaa vertailutietoja ovat sellaiset henkilöt ja oikeushenkilöt, jotka ovat antaneet tai voineet antaa puolueelle ja avustuspäätöksessä tarkoitetulle yhdistykselle tukea. Velvollisuus olisi myös sellaisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat toimittaneet tai voineet toimittaa puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen kampanjalle rahaa, tavaroita, palveluita tai muita vastaavia suorituksia tai ovat antaneet tai voineet antaa puolueelle ja avustuspäätöksessä tarkoitetulle yhdistykselle lainaa kampanjaa varten.

Tällainen tieto ja selvitys voisi esimerkiksi olla mediayhtiöltä saatu raportti yksittäisen puolueen mainos- ja mediapalvelu maksuista.

Vertailutietoihin saattaa sisältyä rahoituksen antajia koskevia henkilötietoja. Tämän osalta viitataan siihen, mitä vaalirahoituslain 10 a §:n perusteluissa edellä on todettu.

9 g §. *Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoa ja virka-apua muilta viranomaisilta.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin, että tarkastusvirastolla olisi oikeus saada tietoja, asiakirjoja, aineistoja ja virka-apua muilta viranomaisilta sekä muilta viranomaistehtäviä hoitavilta tahoilta puolueissa säädettyjen valvontatehtävien hoitamista varten.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla olisi oikeus saada viivytyksettä ja maksutta sellaisia tietoja, asiakirjoja ja palveluita virka-apuna, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle näissä laeissa säädettyjen valvontatehtävien hoitamiseksi. Muutoksella varmistettaisiin, ettei puolueissa ja vaalirahoituslaissa säädetyn valvontatehtävän suorittaminen jää riippuvaiseksi taloudellisista resursseista tai oikeuksista.

Muilta viranomaisilta saataviin tietoihin ja virka-apuun saattaa sisältyä rahoituksen antajia koskevia henkilötietoja. Tämän osalta viitataan siihen, mitä vaalirahoituslain 10 a §:n perusteluissa edellä on todettu.

9 h §. *Ilmoitusrekisteri ja sen tietojen julkisuus.* Pykälän sisältö olisi sama kuin voimassa olevan lain 9 f §. Kuitenkin 1 momenttiin lisättäisiin, että puoluerahoituksen ilmoitusrekisteriin tallennetaan myös 8 d §:ssä tarkoitettuihin ilmoituksiin sisältyvät tiedot.

7.3 Vaalilaki

112 §. *Jäsenäänestys.* Pykälää muutettaisiin siten, siten, että jäsenäänestyksen pakollisuus poistetaan. Jatkossakin jäsenäänestyksen on tarkoitus pysyä pääsääntönä, minkä vuoksi 113 – 118 §:ään jätettäisiin säännökset jäsenäänestyksessä noudatettavasta menettelystä. Nämä säännökset eivät edelleenkään olisi pakottavia, joten niistä voitaisiin poiketa puolueen säännöissä. Sääntöjen tulisi kuitenkin turvata puolueen jäsenten kansanvaltaiset vaikuttamismahdollisuudet ehdokasasetteluun muilla tavoin.

Muutoksella joustavoitettaisiin jäsenäänestystä koskevia sääntöjä ja annettaisiin puolueiden säännöille ehdokkaiden asettamisessa suurempi painoarvo. Oikeusministeriö kävisi läpi puolueen päätöksenteon kansanvaltaisuuden turvautumisen sääntötarkastuksessaan, kun puoluetta ollaan rekisteröimässä puolerekisteriin tai sääntömuutosta hyväksyessään.

143 l §. *Vaalien tuloksen vahvistaminen aluevaaleissa.* Pykälän 3 momentin 2) kohdassa sana maakuntavaltuustolle muutettaisiin sanaksi aluevaltuustolle. Ruotsinkieliseen sanamuotoon tehtäisiin vähäinen kielellinen muutos.

7.4 Kansalaisaloitelaki

10 §. *Eurooppalaiseen kansalaisaloitteeseen liittyvät viranomaistehtävät.* Pykälään tehtäisiin lisäys, jonka mukaisesti eurooppalaisen kansalaisaloitteen tuenilmauksen allekirjoittamisen alaikäraja Suomen kansalaisilla olisi 16 vuotta. Samalla pykälän otsikko muutettaisiin muotoon Eurooppalainen kansalaisaloite.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.7.2023.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämjärjestys

Vaali- ja puolerahoitusta sekä vaalilakia koskevat ehdotukset parantavat vaali- ja puolerahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä poliittisen järjestelmän kansanvaltaisuutta nykyisestä eikä niiden siten voida katsoa olevan ristiriidassa perustuslain kanssa.

Ehdokkaan vaalirahoituksesta annettujen ilmoitusten tarkastamisesta ja ilmoitusvelvollisuuden valvonnasta huolehtii valtionalouden tarkastusvirasto. Perustuslain 90 §:n 2 momentin mukaan valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtionalouden tarkastusvirasto. Tarkastusviraston pääsiällinen tehtävä on siten harjoittaa valtion taloudenhoidon tarkastusta. Tarkastusviraston asemasta ja tehtävistä säädetään 2 momentin mukaan tarkemmin lailla. Vaikka vaalirahoitusilmoituksia koskevaa valvontaa ei voida pitää valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamisena eivät tehtävät kuitenkaan ole ristiriidassa perustuslain 90 §:n 2 momentissa säädettyjen tehtävien kanssa. Valtionalouden tarkastusviraston tehtävillä on kiinteä yhteys perustuslailla turvatuun demokraattisen järjestelmän toimintaan. Yleensäkin valtionalouden tarkastusviraston tehtäväkokonaisuudella edistetään kansanvallan toimintaa ja sitä kohtaan tunnettua luottamusta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on yleistä tietosuoja-asetusta täydentävää lainsäädäntöä koskevassa lausunnossaan (PeVL 14/2018 vp) pitänyt perusteltuna tarkistaa aiempaa kantaansa henkilötietojensuojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista. Valiokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädetävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla. (PeVL 14/2018 vp).

Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (PeVL 15/2018 vp). Lausunnossaan (PeVL 48/2018 vp) perustuslakivaliokunta on tuonut esiin sen, että käytännössä on edellytetty, että tällaiseen sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta. Samoin säännöksen sanamuodosta tulee ilmetä, minkä tarkoituksen kannalta välttämättömyyttä arvioidaan.

Ehdotetussa sääntelyssä henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely olisi oikeasuhteisuusperiaatteen mukaisesti rajoitettu siihen, mikä on välttämätöntä valvonnan varmistamiseksi, ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyuden varmistamiseksi yksittäistapauksessa, kun jo saatu selvitys ei olisi ollut riittävää laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi. Pyyntö perustuisi tarkastusviraston perusteltuun arvioon siitä, että vaalikampanjan tueksi on voitu antaa tukea tai vaalikampanjan tueksi on annettu tukea. Aiempiin perustuslakivaliokunnan käsittelemiin tilanteisiin nähden tässä ei kuitenkaan olisi varsinaisesti kyse vastaavista tiedoista, koska tässä ei olisi velvollisuutta antaa tilitietoja sellaisenaan, vaan ainoastaan tietty tieto. Kyseessä voisi olla rahoituksen tai mahdollisen rahoituksen antajan muu selvitys siitä, onko tukea annettu ja minkä verran. Toisaalta esimerkiksi yksittäinen media-yhtiö voisi antaa selvityksen omien laskutustietojensa perusteella.

Tarkastusviraston tietopyynnöt voisivat yksittäistapauksissa välillisesti kohdistua myös erityisiin henkilötietoryhmiin sisältyviin henkilötietoihin, kuten tietoihin henkilön poliittisista mielipiteistä. Rahoituksen antajaa koskevat henkilötiedot saattavat välillisesti ilmaista kyseessä olevan henkilön poliittisen mielipiteen. Sinänsä ehdokkaan tukeminen vaaleissa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ilmaise rahoituksen antajan poliittista mielipidettä, mutta välillisesti tuen antaminen saattaa kertoa jotain tuen antajan poliittisesta vakaumuksesta. Kuitenkin tarkastusviraston tulee rekisterinpitäjänä minimoida erityisiin henkilötietoryhmiin sisältyvien henkilötietojen käsittelyä. Erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä voidaan pitää oikeasuhtaisena vaalirahoitussääntelyn tavoitteeseen nähden, kun jo saatu selvitys ei ole ollut riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi ja tietojen saanti on välttämätöntä yksittäistapauksissa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto huolehtii asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Jatkossakin valtiontalouden tarkastusvirasto antaisi vaalirahoituslain 10 §:n 3 momentissa ja puoluelain 9 e §:n 4 momentissa tarkoitetut kertomukset eduskunnalle toiminnastaan vaali- ja puoluerahoituksen valvonnassa.

Perustuslain 53 §:n 3 momentin mukaan vähintään 50 000 äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään. Perustuslaissa säädetään vain kansalaisaloitejärjestelmän yleiset perusteet. Perustuslain säännös sisältää sääntelyvarauksen, joka jättää menettelyn pääosin säädettäväksi tavallisen lain tasolla. Perustuslaki asettaa siten väljät reunaehdot kansalaisaloitetta koskevalle lainsäädännölle (ks. PeVM 9/2010 vp, s. 9/II). Perustuslaissa ei säädetä eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain (273/2009) 6 §, 10 §:n 1 ja 2 momentti sekä 11 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 6 §:n ruotsinkielinen sanamuoto laeissa 684/2010 ja 651/2021 ja suomenkielinen sanamuoto laeissa 1689/2015 ja 651/2021, 10 §:n 1 momentti laissa 1689/2015, 10 §:n 2 momentti laissa 873/2020 ja 11 a § laissa 651/2021, sekä

lisätään 2 §:ään uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 4 a, 6 a, 10 a ja 10 b § seuraavasti:

2 §

Ehdokkaan vaalirahoitus

Kuidenkin vaalien vaalirahoitukseksi luettavan rahoituksen tulee olla ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön vastaanottamana tai muuten hallinnassa kyseisten vaalien 1 momentissa tarkoitetun kampanja-ajan loppuun mennessä.

4 a §

Kampanjatili

Eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaalissa ehdokas, hänen tukiryhmänsä tai muu yksinomaan hänen tukemisekseen toimiva yhteisö sekä presidentinvaalissa ehdokkaan asettanut puolue tai ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen vaaliasiamies tai tämän varamies on velvollinen avaamaan ehdokkaan kampanjaa varten tilin luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 8 §:ssä tarkoitetussa talletuspankissa ja hoitamaan ehdokkaan vaalikampanjan rahoituksen kyseisen tilin kautta (*kampanjatili*).

Velvollisuutta kampanjatilin avaamiseen ei kuitenkaan ole, jos talletuspankki kieltäytyy tilin avaamisesta. Ehdokkaan on kyettävä pyydettäessä osoittamaan talletuspankin kieltäytyminen.

6 §

Vaalirahoitusilmoituksen pääasiallinen sisältö

Ilmoitukseen merkitään:

- 1) maininta siitä, mitkä vaalit ovat kyseessä;
- 2) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai tehtävä, hänet asettaneen puolueen nimi tai maininta siitä, että ehdokas on ollut valitsijayhdistyksen ehdokas, sekä eduskuntavaaleissa se vaalipiiri, aluevaaleissa se hyvinvointialue ja kuntavaaleissa se kunta, jossa ehdokas oli ehdolla;

3) vaalikampanjan kulut yhteensä sekä eriteltyinä vaalimainonnasta sanoma-, ilmaisjakelu- ja aikakauslehdissä, radiossa, televisiossa sekä tietoverkoissa ja muissa viestintävälineissä, ulko-mainonnasta, vaalilehtien, esitteiden ja muun painetun materiaalin hankkimisesta, mainonnan suunnittelusta ja vaalitulaisuuksien järjestämisestä aiheutuneisiin kuluihin sekä muihin kuluihin;

4) vaalirahoitus yhteensä sekä eriteltyinä ehdokkaan omiin varoihin, ilmoitusta annettaessa maksamattomina oleviin laskuihin ja muihin ehdokkaan ottamiin lainoihin sekä kaikkeen ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamaan tukeen ryhmiteltyinä tukeen yksityishenkilöiltä, yrityksiltä, puolueelta, puolueyhdistyksiltä ja muilta tahoilta;

5) muut ehdokkaan tarpeelliseksi katsomat tiedot vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista.

Ilmoitusvelvollisen, jonka vaalirahoitus kuntavaaleissa jää alle 800 euron, ei kuitenkaan tarvitse antaa 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja. Hänen tulee kuitenkin antaa kirjallinen vakuutus siitä, että hänen vaalirahoituksensa ei ole ylittänyt tässä momentissa säädettyä rajaa.

Ilmoitusvelvollinen, joka on ollut ehdokkaana samanaikaisesti sekä aluevaaleissa että kuntavaaleissa, tekee yhden ilmoituksen, jossa on tiedot molempien vaalien vaalirahoituksesta. Tällaisessa ilmoituksessa erikseen ilmoitettavan tuen osalta noudatetaan, mitä 6 a §:n 1 momentissa säädetään kuntavaaleista.

6 a §

Vaalirahoitusilmoituksen erityinen sisältö

Vaalirahoitusilmoituksessa on erikseen ilmoitettava kukin yksittäinen tuki ja sen antaja, jos tuen arvo on kuntavaaleissa vähintään 800 euroa taikka eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa, aluevaaleissa tai europarlamenttivaaleissa vähintään 1 500 euroa. Jos tämä tuki on annettu ostamalla yksilöitäviä tavaroita tai palveluita taikka vastaavalla vastikkeellisella tavalla, erikseen ilmoitettavaksi tueksi luetaan vain sen nettomääräinen arvo. Jos erikseen ilmoitettava yksittäinen tuki sisältää kolmannelta taholta välitettyä tukea vähintään edellä mainitun rahamäärän, tuen saajan on ilmoitettava myös tieto välitetyn tuen antajasta.

Yksityishenkilön nimeä ei saa ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen antamansa tuen arvo on pienempi kuin 1 momentissa mainittu rahamäärä.

Erikseen on myös ilmoitettava ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön ottamat lainat ja suunnitelma niiden takaisinmaksusta. Jos lainan myöntäjä on muu taho kuin luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos ja lainan määrä on kuntavaaleissa vähintään 800 euroa ja muissa vaaleissa vähintään 1500 euroa, myös lainan myöntäjä tulee ilmoittaa.

Jos 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu vaalirahoitus ylittää vaalikampanjan kulut, tulee ilmoittaa myös ylijäävä vaalirahoitus sekä se, siirtyykö ylijäävä vaalirahoitus ehdokkaan omiin varoihin vai ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön varoihin.

10 §

Valtiontalouden tarkastusviraston valvontatehtävät

Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Tässä tarkoituksessa se:

1) tarkistaa, ovatko kaikki ilmoitusvelvolliset tehneet tässä laissa säädetyn ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen;

2) julkistaa viipymättä kaikki saapuneet ilmoitukset ja jälki-ilmoitukset; ja

3) tarkistettuaan ilmoitukset ja jälki-ilmoitukset tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uuden ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen, täydentämään jo tehtyä ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta taikka selvittämään ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen oikeellisuutta ja riittävyttä.

Jos ilmoitusvelvollinen ei valtiontalouden tarkastusviraston kehotuksesta huolimatta tee tässä laissa säädettyä ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta taikka jos ilmoitus tai jälki-ilmoitus havaitaan olennaisilta kohdiltaan ilmeisen virheelliseksi tai puutteelliseksi, valtiontalouden tarkastusvirasto voi velvoittaa ilmoitusvelvollisen sakon uhalla tekemään ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen taikka korjaamaan virheen tai puutteen. Jos ilmoitusvelvollinen tai 10 a §:ssä tarkoitettu vertailutietojen antamiseen velvollinen ei valtiontalouden tarkastusviraston kehotuksesta huolimatta toimita tässä laissa tarkoitettuja ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta täydentäviä tietoja tai selvityksiä taikka vertailutietoja, voi valtiontalouden tarkastusvirasto velvoittaa ilmoitusvelvollisen ja vertailutietojen antamiseen velvollisen sakon uhalla antamaan pyydetyt täydentävät tiedot tai selvitykset taikka vertailutiedot. Uhkasakon tuomitsee valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 15 §:ssä tarkoitettu uhkasakkolautakunta. Muutoksenhausta uhkasakon asettamista tai maksettavaksi tuomitsemista koskevaan päätökseen säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

10 a §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada vertailutietoja

Sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat antaneet tai valtiontalouden tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi antaa ehdokkaalle, ehdokkaan tukiryhmälle tai muulle yksinomaan ehdokkaan hyväksi toimivalle yhteisölle tukea, sekä sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat toimittaneet tai tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi toimittaa ehdokkaan kampanjalle rahaa, tavaroita, palveluita tai muita vastaavia suorituksia tai antaneet tai tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet antaa vaalikampanjan tueksi ehdokkaalle lainaa kampanjaa varten, on velvollisuus tarkastusviraston pyynnöstä antaa salassapitosäännösten estämättä, jos jo saatu selvitys ei ole riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi, tarkastusvirastolle tietoja ja selvityksiä, jotka ovat välttämättömiä ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyuden varmistamiseksi yksittäistapauksessa.

10 b §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoa ja virka-apua muilta viranomaisilta

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta viranomaistehtäviä hoitavilta viipymättä ne asiakirjat, muut aineistot, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle tässä laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Viranomaisilla ja viranomaistehtäviä hoitavilla ei ole oikeutta periä maksua tarkastusvirastolta asiakirjojen kopioista taikka tietojen antamisesta tulosteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti taikka siihen verrattavalla tavalla.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamisessa korvauksetta apua muilta viranomaisilta.

11 a §

Jälki-ilmoitus

Jos ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö on ottanut lainaa vaalikampanjan kulujen kattamiseksi eduskuntavaaleissa, aluevaaleissa tai europarlamenttivaaleissa, ilmoitusvelvollisen on toimitettava valtiontalouden tarkastusvirastolle tieto lainan määrästä ja lainan maksamiseen saadusta vähintään 1 500 euron arvoisesta tuesta (*jälki-ilmoitus*) sekä muut valtiontalouden tarkastusviraston pyytämät lisätiedot ja selvitykset. Ilmoitus tehdään laina-aikana kalenterivuositain sillä vaalikaudella, johon ilmoitusvelvollisuus liittyy.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 .

2.

Laki

puoluelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puoluelain (10/1969) 8 §:n 2 momentin 6 kohta, 8 c §:n otsikko ja 1 momentti, 9 §:n 1 ja 5 momentti, 9 a §:n 1 momentti, 9 d §:n 1 ja 2 momentti, 9 e §:n 1 momentti ja 9 f §, sellaisina kuin ne ovat, 8 §:n 2 momentin 6 kohta laissa 650/2021, 8 c §:n otsikko ja 9 a §:n 1 momentti laissa 683/2010, 9 §:n 1 ja 5 momentti, 9 d §:n 1 ja 2 momentti sekä 9 e §:n 1 momentti laissa 1688/2015 sekä 9 f § laeissa 683/2010 ja 332/2020, sekä
lisätään 8 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 650/2021, uusi 7 ja 8 kohta, lakiin uusi 8 d §, 9 b §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 683/2010 ja 650/2021, uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 ja 5 momentti siirtyvät 5 ja 6 momentiksi, sekä lakiin uusi 9 g ja 9 h § seuraavasti:

8 §

Tuki puolueelle ja puolueyhdistykselle

Tueksi puolueelle tai puolueyhdistykselle luetaan sen rahana, tavarana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla saamat suoritukset. Tukena ei kuitenkaan pidetä:

- 6) 9 §:ssä tarkoitettua valtionavustusta eikä muuta vastaavaa lakiin taikka valtion, hyvinvointialueen tai kunnan talousarvioon perustuvaa avustusta;
- 7) puolueelle tai puolueyhdistykselle suoritettavia ehdokas-, luottamushenkilö ja kansanedustajamaksuja eikä Euroopan parlamentin jäsenmaksuja;
- 8) Euroopan unionin toimielinten sekä vastaavien kansainvälisten järjestöjen myöntämiä ja niiden talousarvioihin perustuvia suorituksia.

8 c §

Ajantasainen ilmoitus tuesta

Puolueen, puolueyhdistyksen ja puolueen lähiyhteisön saaman tuen määrästä ja sen antajasta ilmoitetaan valtiontalouden tarkastusvirastolle, jos yksittäisen tuen tai useista samalta tukijalta saaduista suorituksista koostuvan tuen arvo on vähintään 1 500 euroa kalenterivuodessa. Ilmoitusta täydennetään aina, kun ilmoituksen tai sen täydennyksen jälkeen samalta tukijalta saaduista uusista suorituksista koostuvan tuen arvo ylittää edellä mainitun rahamäärän. Tuki ilmoitetaan bruttomääräisenä. Tuki, jota ei ole annettu rahana, arvioidaan ja ilmoitetaan rahamääräisenä.

8 d §

Ajantasainen ilmoitus otetuista lainoista

Puolueen, puolueyhdistyksen ja puolueen lähiyhteisön ottamista lainoista ilmoitetaan valtiontalouden tarkastusvirastolle, jos samalta lainanantajalta saadun lainan määrä on vähintään 1500 euroa kalenterivuodessa. Ilmoituksen yhteydessä on ilmoitettava myös suunnitelma lainojen takaisinmaksusta. Jos lainan myöntäjä on muu taho kuin luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos ja lainan määrä vähintään 1500 euroa, myös lainan myöntäjä tulee ilmoittaa.

Puolue huolehtii ilmoituksen tekemisestä. Ilmoitus tehdään sähköisesti viimeistään lainan vastaanottamista seuraavan kalenterikuukauden 15 päivänä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksen tekemisestä.

9 §

Valtionavustus

Valtion talousarvion rajoissa voidaan eduskunnassa edustettuna olevalle puolueelle myöntää avustusta sen säännöissä ja yleisohjelmassa määritellyn julkisen toiminnan tukemiseen. Avustus on jaettava puolueiden viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa saamiensa edustajanpaikkojen lukumäärien osoittamassa suhteessa. Puolueen avustuksesta osa voidaan osoittaa avustuksen käyttötarkoitusta toteuttavan muun yhteisön tai säätiön toiminnan tukemiseen.

Muutoin avustuksen myöntämiseen, maksamiseen, käyttöön, osoittamiseen ja siirtämiseen sekä valvontaan sovelletaan tämän lain ohella, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

9 a §

Kirjanpito

Puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitettujen yhdistyksen kirjanpitovelvollisuuteen, tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sovelletaan, mitä kirjanpitolaissa ja yhdistyslaissa (503/1989) säädetään. Niiden on lisäksi esitettävä tilinpäätöksen yhteydessä tilitys 9 §:ssä tarkoitettujen avustuksen käytöstä sekä ajantasaisiin ilmoituksiin sisältyvät tiedot samoin kuin vaalikampanjan kulut ja rahoitus.

9 b §

Ilmoitettavat tiedot vaalikampanjan kuluista ja rahoituksesta

Erikseen on ilmoitettava puolueen ja avustuspäätöksessä mainitun yhdistyksen vaalikampanjan kulujen kattamiseksi ottamat lainat ja suunnitelma niiden takaisinmaksusta. Jos lainan myöntäjä on muu taho kuin luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos ja lainan määrä on vähintään 1500 euroa, myös lainan myöntäjä tulee ilmoittaa.

9 d §

Tilinpäätösasiakirjojen toimittaminen

Puolue toimittaa valtiontalouden tarkastusvirastolle puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitettun yhdistyksen tilin- tai toiminnantarkastuskertomuksen, toimintakertomuksen, jos sellainen on laadittu, ja tasekirjan sekä 9 a §:n 1 momentissa tarkoitettut tilitykset ja tiedot. Avustuspäätöksessä tarkoitettun yhdistyksen on tätä varten toimitettava vastaavat asiakirjat ja tiedot asianomaiselle puolueelle. Puolueen asiakirjat ja tiedot toimitetaan kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun puolueen tilinpäätös on vahvistettu. Avustuspäätöksessä tarkoitettun yhdistyksen asiakirjat ja tiedot toimitetaan yhden kuukauden kuluessa yhdistyksen tilinpäätöksen vahvistamisesta. Asiakirjojen toimittamisvelvollisuus koskee myös sellaista tilikautta, josta yhdistys on ollut merkittynä puolerekisteriin vain osan.

Puolueen lähiyhteisöksi ilmoitettu yhteisö tai säätiö toimittaa valtiontalouden tarkastusvirastolle tilintarkastuskertomuksensa, toimintakertomuksensa, jos sellainen on laadittu, tasekirjansa, 9 a §:n 2 momentissa tarkoitettun erittelyn, 9 c §:n 3 momentissa tarkoitettun lausunnon sekä toiminnantarkastuskertomuksen, jos sellainen on laadittu, kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun yhteisön tai säätiön tilinpäätös on vahvistettu. Yhteisö tai säätiö, jonka rahasto on ilmoitettu lähiyhteisöksi, toimittaa vastaavat asiakirjat kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun yhteisön tai säätiön tilinpäätös on vahvistettu. Asiakirjojen toimittamisvelvollisuus koskee myös sellaista tilikautta, josta yhteisö tai säätiö on ollut lähiyhteisönä vain osan.

9 e §

Valvonta

Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo 9 §:ssä tarkoitettun avustuksen käyttöä sekä tämän lain tukea, vaalikampanjan kulujen ja rahoituksen ilmoittamista sekä näihin liittyvien asiakirjojen ja tietojen laatimista ja toimittamista koskevien säännösten noudattamista puolueen, puolueen lähiyhteisön ja avustuspäätöksessä tarkoitettun yhdistyksen, 9 §:ssä tarkoitettun muun yhteisön tai säätiön (*valvottava*) toiminnassa. Tässä tehtävässään virasto voi tarkastaa valvottavan tilinpitoa ja varojen käyttöä sekä tarvittaessa kehottaa valvottavaa täyttämään tästä laista johtuvat velvollisuutensa.

9 f §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada vertailutietoja

Sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat antaneet tai valtiontalouden tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi antaa puolueelle ja avustuspäätöksessä tarkoitettulle yhdistykselle tukea, sekä sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat toimittaneet tai tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi toimittaa puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitettun yhdistyksen vaalikampanjalle rahaa, tavaroita, palveluita tai muita vastaavia suorituksia tai antaneet

tai tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet antaa vaalikampanjan tueksi puolueelle ja avustuspäätöksessä tarkoitettulle yhdistykselle lainaa kampanjaa varten, on velvollisuus tarkastusviraston pyynnöstä antaa salassapitosäännösten estämättä, jos jo saatu selvitys ei ole riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi, tarkastusvirastolle tarvittaessa tietoja ja selvityksiä, jotka ovat välttämättömiä valvottavan ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyyden varmistamiseksi yksittäistapauksessa.

9 g §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoa ja virka-apua muilta viranomaisilta

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta viranomaistehtäviä hoitavilta viipymättä ne asiakirjat, muut aineistot, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen valtiontalouden tarkastusvirastolle tässä laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Viranomaisilla ja viranomaistehtäviä hoitavilla ei ole oikeutta periä maksua valtiontalouden tarkastusvirastolta asiakirjojen kappioista taikka tietojen antamisesta tulosteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti taikka siihen verrattavalla tavalla.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamisessa korvauksetta apua muilta viranomaisilta.

9 h §

Ilmoitusrekisteri ja sen tietojen julkisuus

Puoluerahoituksen ilmoitusrekisteriin talletetaan 8 c ja 8 d §:ssä tarkoitettuihin ilmoituksiin, 9 a §:n 2 momentissa ja 9 b §:ssä tarkoitettuihin erittelyihin sekä 9 d §:n 1 momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin sisältyvät tiedot. Valtiontalouden tarkastusvirasto on puoluerahoituksen ilmoitusrekisterin rekisterinpitäjä. Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentissa säädetään, jokaisella on oikeus saada rekisteristä jäljennöksiä sekä tietoja yleisen tietoverkon kautta.

Ajantasaisen ilmoituksen ja ennakoilmoituksen sekä ilmoitusrekisteriin talletettujen muiden tietojen säilyttämisestä sekä niiden saamisesta säädetään muutoin arkistolaisissa (831/1994) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

3.

Laki

vaalilain 112 ja 143 l §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaalilain (714/1998) 112 § ja 143 l §:n 3 momentin 2 kohta, sellaisena kuin niistä on 143 §:n 3 momentin 2 kohta laissa 649/2021, seuraavasti:

112 §

Jäsenäänestys

Ehdokkaiden asettamista varten puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys, johon ovat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenet, taikka muulla tavoin huolehdittava puolueen säännöillä siitä, että vaalipiirissä asuvan jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet ehdokkaiden asettamisessa toteutuvat.

Jäsenäänestystä ei kuitenkaan järjestetä, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä.

143 l §

Vaalien tuloksen vahvistaminen aluevaaleissa

Aluevaalilautakunnan on tuloksen vahvistamisen jälkeen viipymättä:

2) annettava luettelo valtuutetuiksi valituista ja heidän varajäsenistään aluevaltuustolle ja tiedotettava siitä sillä tavalla kuin hyvinvointialueen ilmoitukset saatetaan tiedoksi;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

4.

Laki

kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansalaisaloitelain (12/2012) 10 §, sellaisena kuin se on laissa 1276/2019, seuraavasti:

10 §

Eurooppalainen kansalaisaloite

Eurooppalaisen kansalaisaloitteen tuenilmauksen voi allekirjoittaa 16 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen.

Eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/788 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen Suomessa on Liikenne- ja viestintävirasto.

Edellä 2 momentissa mainitun asetuksen 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen Suomessa on Digi- ja väestötietovirasto. Digi- ja väestötietovirasto toimii toimialallaan mainitun asetuksen 4 artiklan 6 kohdassa tarkoitettuna yhteyspisteenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä 10.11.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

1.

Laki

ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain (273/2009) 6 §, 10 §:n 1 ja 2 momentti sekä 11 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 6 §:n ruotsinkielinen sanamuoto laeissa 684/2010 ja 651/2021 ja suomenkielinen sanamuoto laeissa 1689/2015 ja 651/2021, 10 §:n 1 momentti laissa 1689/2015, 10 §:n 2 momentti laissa 873/2020 ja 11 a § laissa 651/2021, sekä

lisätään 2 §:ään uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 4 a, 6 a, 10 a ja 10 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Ehdokkaan vaalirahoitus

Ehdokkaan vaalirahoitus

Vaalirahoituksella tarkoitetaan tässä laissa rahoitusta, jolla katetaan ehdokkaan vaalikampanjan toteuttamisesta aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja viimeistään kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen aiheutuneita kuluja riippumatta siitä, milloin nämä maksetaan.

Ehdokkaan vaalirahoitus voi koostua:

- 1) ehdokkaan omista varoista ja ehdokkaan ottamista lainoista;
- 2) ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamasta tuesta;
- 3) muusta tuesta.

Vaalirahoituksella tarkoitetaan tässä laissa rahoitusta, jolla katetaan ehdokkaan vaalikampanjan toteuttamisesta aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja viimeistään kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen aiheutuneita kuluja riippumatta siitä, milloin nämä maksetaan.

Ehdokkaan vaalirahoitus voi koostua:

- 1) ehdokkaan omista varoista ja ehdokkaan ottamista lainoista;
- 2) ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamasta tuesta;
- 3) muusta tuesta.

Kuidenkin vaalien vaalirahoitukseksi luetavan rahoituksen tulee olla ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön vastaanottamana tai muuten hallinnassa kyseisten vaalien 1 momentissa tarkoitettun kampanja-ajan loppuun mennessä.

(Uusi)

4 a §

Kampanjatili

*Eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa ehdokas, hänen tukiryhmänsä tai muu yksinomaan hänen tukemisekseen toimiva yhteisö sekä presidentinvaaleissa ehdokkaan asettanut puolue tai ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen vaaliasiamies tai tämän varamies on velvollinen avaamaan ehdokkaan kampanjaa varten tilin luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 8 §:ssä tarkoitettussa talletuspankissa ja hoitamaan ehdokkaan vaalikampanjan rahaliikenteen kyseisen tilin kautta (**kampanjatili**).*

Velvollisuutta kampanjatilin avaamiseen ei kuitenkaan ole, jos talletuspankki kieltäytyy tilin avaamisesta. Ehdokkaan on kyettävä pyytettäessä osoittamaan talletuspankin kieltäytyminen.

6 §

Ilmoitettavat tiedot

Ilmoitukseen merkitään:

- 1) maininta siitä, mitkä vaalit ovat kyseessä;
- 2) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai tehtävä, hänet asettaneen puolueen nimi tai maininta siitä, että ehdokas on ollut valitsijayhdistyksen ehdokas, sekä eduskuntavaaleissa se vaalipiiri, aluevaaleissa se hyvinvointialue ja kuntavaaleissa se kunta, jossa ehdokas oli ehdolla;
- 3) vaalikampanjan kulut yhteensä sekä eriteltyinä vaalimainonnasta sanoma-, ilmaisjakelu- ja aikakauslehdissä, radiossa, televisiossa sekä tietoverkoissa ja muissa viestintävälineissä, ulkomainonnasta, vaalilehtien, esitteiden ja muun painetun materiaalin hankkimisesta, mainonnan suunnittelusta ja vaalitilaisuuksien järjestämisestä aiheutuneisiin kuluihin sekä muihin kuluihin;
- 4) vaalirahoitus yhteensä sekä eriteltyinä ehdokkaan omiin varoihin, *ehdokkaan ottamiin lainoihin mukaan luettuina ilmoitusta annettaessa maksamattomina olevat laskut* sekä kaikkeen ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamaan tukeen ryhmiteltyinä tukeen yksityishenkilöiltä, yrityksiltä,

6 §

Vaalirahoitusilmoituksen pääasiallinen sisältö

Ilmoitukseen merkitään:

- 1) maininta siitä, mitkä vaalit ovat kyseessä;
- 2) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai tehtävä, hänet asettaneen puolueen nimi tai maininta siitä, että ehdokas on ollut valitsijayhdistyksen ehdokas, sekä eduskuntavaaleissa se vaalipiiri, aluevaaleissa se hyvinvointialue ja kuntavaaleissa se kunta, jossa ehdokas oli ehdolla;
- 3) vaalikampanjan kulut yhteensä sekä eriteltyinä vaalimainonnasta sanoma-, ilmaisjakelu- ja aikakauslehdissä, radiossa, televisiossa sekä tietoverkoissa ja muissa viestintävälineissä, ulkomainonnasta, vaalilehtien, esitteiden ja muun painetun materiaalin hankkimisesta, mainonnan suunnittelusta ja vaalitilaisuuksien järjestämisestä aiheutuneisiin kuluihin sekä muihin kuluihin;
- 4) vaalirahoitus yhteensä sekä eriteltyinä ehdokkaan omiin varoihin, *ilmoitusta annettaessa maksamattomina oleviin laskuihin ja muihin ehdokkaan ottamiin lainoihin* sekä kaikkeen ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamaan tukeen ryhmiteltyinä tukeen yksityishenkilöiltä, yrityksiltä,

Voimassa oleva laki

puolueelta, puolueyhdistyksiltä ja muilta ta-
hoilta;

5) muut *ilmoitusvelvollisen* tarpeelliseksi katsomat tiedot vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista.

Erikseen on ilmoitettava kukin yksittäinen tuki ja sen antaja, jos tuen arvo on kuntavaaleissa vähintään 800 euroa taikka eduskunta-vaaleissa, presidentinvaalissa, aluevaaleissa tai europarlamenttivaaleissa vähintään 1 500 euroa. Jos tämä tuki on annettu ostamalla yksilöitäviä tavaroita tai palveluita taikka vastaavalla vastikkeellisella tavalla, erikseen ilmoitettavaksi tueksi luetaan vain sen nettomääräinen arvo. Jos erikseen ilmoitettava yksittäinen tuki sisältää kolmannelta taholta välitettyä tukea vähintään edellä mainitun rahamäärän, tuen saajan on ilmoitettava myös tieto välitetyn tuen antajasta.

Jos ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö on ottanut lainaa vaalikampanjan kulojen kattamiseksi, ilmoitukseen otetaan suunnitelma lainan takaisinmaksusta.

Yksityishenkilön nimeä ei saa ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen antamansa tuen arvo on pienempi kuin 2 momentissa mainittu rahamäärä.

Ehdokas, jonka vaalirahoitus kuntavaaleissa jää alle 800 euron, ei ole velvollinen antamaan 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja. Hänen tulee kuitenkin antaa kirjallinen vakuutus siitä, että hänen vaalirahoituksensa ei ole ylittänyt tässä momentissa säädettyä rajaa.

Ilmoitusvelvollinen, joka on ollut ehdokkaana samanaikaisesti sekä aluevaaleissa että kuntavaaleissa, tekee yhden ilmoituksen, jossa on tiedot molempien vaalien vaalirahoituksesta. Tällaisessa ilmoituksessa erikseen ilmoitettavan tuen osalta noudatetaan, mitä 2 momentissa säädetään kuntavaaleista.

(Uusi)

Ehdotus

puolueelta, puolueyhdistyksiltä ja muilta ta-
hoilta;

5) muut *ehdokkaan* tarpeelliseksi katsomat tiedot vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista.

Ilmoitusvelvollisen, jonka vaalirahoitus kuntavaaleissa jää alle 800 euron, ei kuitenkaan tarvitse antaa 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja. Hänen tulee kuitenkin antaa kirjallinen vakuutus siitä, että hänen vaalirahoituksensa ei ole ylittänyt tässä momentissa säädettyä rajaa.

Ilmoitusvelvollinen, joka on ollut ehdokkaana samanaikaisesti sekä aluevaaleissa että kuntavaaleissa, tekee yhden ilmoituksen, jossa on tiedot molempien vaalien vaalirahoituksesta. Tällaisessa ilmoituksessa erikseen ilmoitettavan tuen osalta noudatetaan, mitä 6 a §:n 1 momentissa säädetään kuntavaaleista.

6 a §

Vaalirahoitusilmoituksen erityinen sisältö

Vaalirahoitusilmoituksessa on erikseen ilmoitettava kukin yksittäinen tuki ja sen antaja,

jos tuen arvo on kuntavaaleissa vähintään 800 euroa taikka eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa, aluevaaleissa tai europarlamenttivaaleissa vähintään 1 500 euroa. Jos tämä tuki on annettu ostamalla yksilöitäviä tavaroita tai palveluita taikka vastaavalla vastikkeellisella tavalla, erikseen ilmoitettavaksi tuksi luetaan vain sen nettomääräinen arvo. Jos erikseen ilmoitettava yksittäinen tuki sisältää kolmannelta taholta välitettyä tukea vähintään edellä mainitun rahamäärän, tuen saajan on ilmoitettava myös tieto välitetyn tuen antajasta.

Yksityishenkilön nimeä ei saa ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen antamansa tuen arvo on pienempi kuin 2 momentissa mainittu rahamäärä.

Erikseen on myös ilmoitettava ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisön ottamat lainat ja suunnitelma niiden takaisinmaksusta. Jos lainan myöntäjä on muu taho kuin luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos ja lainan määrä on kuntavaaleissa vähintään 800 euroa ja muissa vaaleissa vähintään 1500 euroa, myös lainan myöntäjä tulee ilmoittaa.

Jos 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu vaalirahoitus ylittää vaalikampanjan kulut, tulee ilmoittaa myös ylijäävä vaalirahoitus sekä se, siirtyykö ylijäävä vaalirahoitus ehdokkaan omiin varoihin vai ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön varoihin.

10 §

Valtiontalouden tarkastusviraston valvonta-tehtävät

Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Tässä tarkoituksessa se:

1) tarkistaa, ovatko kaikki ilmoitusvelvolliset tehneet tässä laissa säädetyn ilmoituksen;

2) julkistaa viipymättä kaikki saapuneet ilmoitukset; ja

10 §

Valtiontalouden tarkastusviraston valvonta-tehtävät

Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Tässä tarkoituksessa se:

1) tarkistaa, ovatko kaikki ilmoitusvelvolliset tehneet tässä laissa säädetyn ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen;

2) julkistaa viipymättä kaikki saapuneet ilmoitukset ja jälki-ilmoitukset; ja

3) tarkistettuaan ilmoitukset tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uuden ilmoituksen, täydentämään jo tehtyä ilmoitusta taikka selvittämään ilmoituksen oikeellisuutta ja riittävyttä.

Jos ilmoitusvelvollinen ei valtiontalouden tarkastusviraston kehotuksesta huolimatta tee tässä laissa säädettyä ilmoitusta taikka jos ilmoitus havaitaan olennaisilta kohdiltaan ilmeisen virheelliseksi tai puutteelliseksi, valtiontalouden tarkastusvirasto voi velvoittaa ilmoitusvelvollisen sakon uhalla tekemään ilmoituksen taikka korjaamaan virheen tai puutteen. Uhkasakon tuomitsee valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 15 §:ssä tarkoitettu uhkasakkolautakunta. Muutoksenhausta uhkasakon asettamista tai maksettavaksi tuomitsemista koskevaan päätökseen säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

(Uusi)

3) tarkistettuaan ilmoitukset ja jälki-ilmoitukset tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uuden ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen, täydentämään jo tehtyä ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta taikka selvittämään ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen oikeellisuutta ja riittävyttä.

Jos ilmoitusvelvollinen ei valtiontalouden tarkastusviraston kehotuksesta huolimatta tee tässä laissa säädettyä ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta taikka jos ilmoitus tai jälki-ilmoitus havaitaan olennaisilta kohdiltaan ilmeisen virheelliseksi tai puutteelliseksi, valtiontalouden tarkastusvirasto voi velvoittaa ilmoitusvelvollisen sakon uhalla tekemään ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen taikka korjaamaan virheen tai puutteen. Jos ilmoitusvelvollinen tai 10 a §:ssä tarkoitettu vertailutietojen antamiseen velvollinen ei valtiontalouden tarkastusviraston kehotuksesta huolimatta toimita tässä laissa tarkoitettuja ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta täydentäviä tietoja tai selvityksiä taikka vertailutietoja voi valtiontalouden tarkastusvirasto velvoittaa ilmoitusvelvollisen ja vertailutietojen antamiseen velvollisen sakon uhalla antamaan pyydetyt täydentävät tiedot tai selvitykset taikka vertailutiedot. Uhkasakon tuomitsee valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 15 §:ssä tarkoitettu uhkasakkolautakunta. Muutoksenhausta uhkasakon asettamista tai maksettavaksi tuomitsemista koskevaan päätökseen säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

10 a §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada vertailutietoja

Sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat antaneet tai valtiontalouden tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi antaa ehdokkaalle, ehdokkaan tukiryhmälle tai muulle yksinomaan ehdokkaan hyväksi toimivalle yhteisölle tukea, sekä sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat toimittaneet tai tarkastusviraston

Voimassa oleva laki

Ehdotus

perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi toimittaa ehdokkaan kampanjalle rahaa, tavaroita, palveluita tai muita vastaavia suorituksia tai antaneet tai tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet antaa vaalikampanjan tueksi ehdokkaalle lainaa kampanjaa varten, on velvollisuus tarkastusviraston pyynnöstä antaa, jos jo saatu selvitys ei ole riittävä laiminlyöntiepäilyksen selvittämiseksi, tarkastusvirastolle tietoja ja selvityksiä, jotka ovat välttämättömiä ilmoituksen tai jälki-ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyyden varmistamiseksi yksittäistapauksessa.

(Uusi)

10 b §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoa ja virka-apua muilta viranomaisilta

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta viranomaistehtäviä hoitavilta viipymättä ne asiakirjat, muut aineistot, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle tässä laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Viranomaisilla ja viranomaistehtäviä hoitavilla ei ole oikeutta periä maksua tarkastusvirastolta asiakirjojen kopioista taikka tietojen antamisesta tulosteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti taikka siihen verrattavalla tavalla.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamisessa korvauksetta apua muilta viranomaisilta.

11 a §

Jälki-ilmoitus

Jos ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö on ottanut lainaa vaalikampanjan kulojen kattamiseksi eduskuntavaaleissa, aluevaaleissa tai europarlamenttivaaleissa, ilmoitusvelvollisen on toimitettava valtiontalouden tarkastusvirastolle tieto lainan määrästä *sekä*

11 a §

Jälki-ilmoitus

Jos ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö on ottanut lainaa vaalikampanjan kulojen kattamiseksi eduskuntavaaleissa, aluevaaleissa tai europarlamenttivaaleissa, ilmoitusvelvollisen on toimitettava valtiontalouden

Voimassa oleva laki

lainan maksamiseen saadusta vähintään 1 500 euron arvoisesta tuesta (*jälki-ilmoitus*). Ilmoitus tehdään laina-aikana kalenterivuositain sillä vaalikaudella, johon ilmoitusvelvollisuus liittyy.

Ehdotus

tarkastusvirastolle tieto lainan määrästä ja lainan maksamiseen saadusta vähintään 1 500 euron arvoisesta tuesta (*jälki-ilmoitus*) sekä muut valtionalouden tarkastusviraston pyytämät lisätiedot ja selvitykset. Ilmoitus tehdään laina-aikana kalenterivuositain sillä vaalikaudella, johon ilmoitusvelvollisuus liittyy.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 _____.

2.

Laki

puoluelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan puoluelain (10/1969) 8 §:n 2 momentin 6 kohta, 8 c §:n otsikko ja 1 momentti, 9 §:n 1 ja 5 momentti, 9 a §:n 1 momentti, 9 d §:n 1 ja 2 momentti, 9 e §:n 1 momentti ja 9 f §, sellaisina kuin ne ovat, 8 §:n 2 momentin 6 kohta laissa 650/2021, 8 c §:n otsikko ja 9 a §:n 1 momentti laissa 683/2010, 9 §:n 1 ja 5 momentti, 9 d §:n 1 ja 2 momentti sekä 9 e §:n 1 momentti laissa 1688/2015 sekä 9 f § laeissa 683/2010 ja 332/2020, sekä

lisätään 8 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 650/2021, uusi 7 ja 8 kohta, lakiin uusi 8 d §, 9 b §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 683/2010 ja 650/2021, uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 ja 5 momentti siirtyvät 5 ja 6 momentiksi, sekä lakiin uusi 9 g ja 9 h § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 §

Tuki puolueelle ja puolueyhdistykselle

Tueksi puolueelle tai puolueyhdistykselle luetaan sen rahana, tavarana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla saamat suoritukset.

Tukena ei kuitenkaan pidetä:

- 1) tavanomaista talkootyötä eikä tavanomaisia ilmaispalveluja;
- 2) puolueen tai puolueyhdistyksen tavanomaiseen järjestötoimintaan tai omaisuuden

Ehdotus

8 §

Tuki puolueelle ja puolueyhdistykselle

Tueksi puolueelle tai puolueyhdistykselle luetaan sen rahana, tavarana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla saamat suoritukset.

Tukena ei kuitenkaan pidetä:

- 1) tavanomaista talkootyötä eikä tavanomaisia ilmaispalveluja;
- 2) puolueen tai puolueyhdistyksen tavanomaiseen järjestötoimintaan tai omaisuuden

Voimassa oleva laki

hoitoon liittyviä käyvän arvon mukaisia suorituksia;

3) puolueen ja sen puolueyhdistysten toisiltaan saamia suorituksia;

4) puolueen tai puolueyhdistyksen pysyväisluonteisen, yleisillä markkinoilla markkinaehtoisesti harjoittaman liiketoiminnan tuloja;

5) puolueen tai puolueyhdistyksen harjoittaman sijoitustoiminnan tuloja;

6) 9 §:ssä tarkoitettua valtionavustusta eikä muuta vastaavaa lakiin taikka valtion, hyvinvointialueen tai kunnan talousarvioon perustuvaa avustusta.

Ehdotus

hoitoon liittyviä käyvän arvon mukaisia suorituksia;

3) puolueen ja sen puolueyhdistysten toisiltaan saamia suorituksia;

4) puolueen tai puolueyhdistyksen pysyväisluonteisen, yleisillä markkinoilla markkinaehtoisesti harjoittaman liiketoiminnan tuloja;

5) puolueen tai puolueyhdistyksen harjoittaman sijoitustoiminnan tuloja;

6) 9 §:ssä tarkoitettua valtionavustusta eikä muuta vastaavaa lakiin taikka valtion, hyvinvointialueen tai kunnan talousarvioon perustuvaa avustusta;

7) puolueelle tai puolueyhdistykselle suoritettavia ehdokas-, luottamushenkilö ja kansanedustajamaksuja eikä Euroopan parlamentin jäsenmaksuja;

8) Euroopan unionin toimielinten sekä vastaavien kansainvälisten järjestöjen myöntämiä ja niiden talousarvioihin perustuvia suorituksia.

8 c §

Ajantasainen ilmoitus

Puolueen, puolueyhdistyksen ja puolueen lähiyhteisön saaman tuen määrästä ja sen antajasta ilmoitetaan valtiontalouden tarkastusvirastolle, jos yksittäisen tuen tai useista samalta tukijalta saaduista suorituksista koostuvan tuen arvo on vähintään 1 500 euroa kalenterivuodessa (*ajantasainen ilmoitus*). Ilmoitusta täydennetään aina, kun ilmoituksen tai sen täydennyksen jälkeen samalta tukijalta saaduista uusista suorituksista koostuvan tuen arvo ylittää edellä mainitun rahamäärän. Tuki ilmoitetaan bruttomääräisenä. Tuki, jota ei ole annettu rahana, arvioidaan ja ilmoitetaan rahamääräisenä.

(Uusi)

8 c

Ajantasainen ilmoitus tuesta

Puolueen, puolueyhdistyksen ja puolueen lähiyhteisön saaman tuen määrästä ja sen antajasta ilmoitetaan valtiontalouden tarkastusvirastolle, jos yksittäisen tuen tai useista samalta tukijalta saaduista suorituksista koostuvan tuen arvo on vähintään 1 500 euroa kalenterivuodessa. Ilmoitusta täydennetään aina, kun ilmoituksen tai sen täydennyksen jälkeen samalta tukijalta saaduista uusista suorituksista koostuvan tuen arvo ylittää edellä mainitun rahamäärän. Tuki ilmoitetaan bruttomääräisenä. Tuki, jota ei ole annettu rahana, arvioidaan ja ilmoitetaan rahamääräisenä.

8 d §

Ajantasainen ilmoitus otetuista lainoista

Puolueen, puolueyhdistyksen ja puolueen lähiyhteisön ottamista lainoista ilmoitetaan valtiontalouden tarkastusvirastolle, jos samalta lainanantajalta saadun lainan määrä on vähintään 1500 euroa kalenterivuodessa. Ilmoituksen yhteydessä on ilmoitettava myös suunnitelma lainojen takaisinmaksusta. Jos lainan myöntäjä on muu taho kuin luottolaitostoiminnasta (610/2014) annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos ja lainan määrä vähintään 1500 euroa, myös lainan myöntäjä tulee ilmoittaa.

Puolue huolehtii ilmoituksen tekemisestä. Ilmoitus tehdään sähköisesti viimeistään lainan vastaanottamista seuraavan kalenterikuukauden 15 päivänä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksen tekemisestä.

9 §

Valtionavustus

Valtion talousarvion rajoissa voidaan eduskunnassa edustettuna olevalle puolueelle myöntää avustusta sen säännöissä ja yleisohjelmassa määritellyn julkisen toiminnan tukemiseen. Avustus on jaettava puolueiden viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa saamien edustajanpaikkojen lukumäärien osoittamassa suhteessa. Puolueen avustuksesta osa voidaan osoittaa *muun yhdistyksen* toiminnan tukemiseen.

Muutoin avustuksen myöntämiseen, maksamiseen, käyttöön sekä valvontaan sovelletaan tämän lain ohella, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

9 a §

Kirjanpito

Puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen *kirjanpitovelvollisuudesta, tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta on voimassa*, mitä kirjanpitolaisissa säädetään. Niiden

9 §

Valtionavustus

Valtion talousarvion rajoissa voidaan eduskunnassa edustettuna olevalle puolueelle myöntää avustusta sen säännöissä ja yleisohjelmassa määritellyn julkisen toiminnan tukemiseen. Avustus on jaettava puolueiden viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa saamien edustajanpaikkojen lukumäärien osoittamassa suhteessa. Puolueen avustuksesta osa voidaan osoittaa *avustuksen käyttötarkoitusta toteuttavan muun yhteisön tai säätiön* toiminnan tukemiseen.

Muutoin avustuksen myöntämiseen, maksamiseen, käyttöön, *osoittamiseen ja siirtämiseen* sekä valvontaan sovelletaan tämän lain ohella, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

9 a §

Kirjanpito

Puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen *kirjanpitovelvollisuuteen, tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sovelletaan*, mitä kirjanpitolaisissa *ja yhdistyslaissa*

Voimassa oleva laki

on lisäksi esitettävä tilinpäätöksen yhteydessä tilitys 9 §:ssä tarkoitetun avustuksen käytöstä sekä ajantasaisiin ilmoituksiin sisältyvät tiedot samoin kuin vaalikampanjan kulut ja rahoitus *siten kuin 9 b §:ssä säädetään.*

9 b §

Ilmoitettavat tiedot vaalikampanjan kuluista ja rahoituksesta

9 d §

Tilinpäätösasiakirjojen toimittaminen

Puolue toimittaa valtiontalouden tarkastusvirastolle puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen tilintarkastuskertomuksen, toimintakertomuksen ja tasekirjan sekä 9 a §:n 1 momentissa tarkoitetut tilitykset ja tiedot. Avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen on tätä varten toimitettava vastaavat asiakirjat ja tiedot asianomaiselle puolueelle. Puolueen asiakirjat ja tiedot toimitetaan kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun puolueen tilinpäätös on vahvistettu. Avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen asiakirjat ja tiedot toimitetaan yhden kuukauden kuluessa yhdistyksen tilinpäätöksen vahvistamisesta.

Puolueen lähiyhteisöksi ilmoitettu yhteisö tai säätiö toimittaa valtiontalouden tarkastus-

Ehdotus

(503/1989) säädetään. Niiden on lisäksi esitettävä tilinpäätöksen yhteydessä tilitys 9 §:ssä tarkoitetun avustuksen käytöstä sekä ajantasaisiin ilmoituksiin sisältyvät tiedot samoin kuin vaalikampanjan kulut ja rahoitus.

9 b §

Ilmoitettavat tiedot vaalikampanjan kuluista ja rahoituksesta

Erikseen on ilmoitettava puolueen ja avustuspäätöksessä mainitun yhdistyksen vaalikampanjan kulujen kattamiseksi ottamat lainat ja suunnitelma niiden takaisinmaksusta. Jos lainan myöntäjä on muu taho kuin luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos ja lainan määrä on vähintään 1500 euroa, myös lainan myöntäjä tulee ilmoittaa.

9 d §

Tilinpäätösasiakirjojen toimittaminen

Puolue toimittaa valtiontalouden tarkastusvirastolle puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen tilin- tai toiminnantarkastuskertomuksen, toimintakertomuksen, jos sellainen on laadittu, ja tasekirjan sekä 9 a §:n 1 momentissa tarkoitetut tilitykset ja tiedot. Avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen on tätä varten toimitettava vastaavat asiakirjat ja tiedot asianomaiselle puolueelle. Puolueen asiakirjat ja tiedot toimitetaan kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun puolueen tilinpäätös on vahvistettu. Avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen asiakirjat ja tiedot toimitetaan yhden kuukauden kuluessa yhdistyksen tilinpäätöksen vahvistamisesta. *Asiakirjojen toimittamisvelvollisuus koskee myös sellaista tilikautta, josta yhdistys on ollut merkittynä puolurekisteriin vain osan.*

Puolueen lähiyhteisöksi ilmoitettu yhteisö tai säätiö toimittaa valtiontalouden tarkastus-

Voimassa oleva laki

virastolle tilintarkastuskertomuksensa, toimintakertomuksensa ja tasekirjansa, 9 a §:n 2 momentissa tarkoitetun erittelyn ja 9 c §:n 3 momentissa tarkoitetun lausunnon kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun yhteisön tai säätiön tilinpäätös on vahvistettu. Yhteisö tai säätiö, jonka rahasto on ilmoitettu lähiyhteisöksi, toimittaa vastaavat asiakirjat kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun yhteisön tai säätiön tilinpäätös on vahvistettu.

9 e §

Valvonta

Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo 9 §:ssä tarkoitetun avustuksen käyttöä sekä tämän lain tukea, vaalikampanjan kulujen ja rahoituksen ilmoittamista sekä näihin liittyvien asiakirjojen ja tietojen laatimista ja toimittamista koskevien säännösten noudattamista puolueen, puolueen lähiyhteisön ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen (*valvottava*) toiminnassa. Tässä tehtävässään virasto voi tarkastaa valvottavan tilinpitoa ja varojen käyttöä sekä tarvittaessa kehottaa valvottavaa täyttämään tästä laista johtuvat velvollisuutensa.

(Uusi)

Ehdotus

virastolle tilintarkastuskertomuksensa, toimintakertomuksensa, jos sellainen on laadittu, tasekirjansa, 9 a §:n 2 momentissa tarkoitetun erittelyn, 9 c §:n 3 momentissa tarkoitetun lausunnon sekä toiminnantarkastuskertomuksen, jos sellainen on laadittu, kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun yhteisön tai säätiön tilinpäätös on vahvistettu. Yhteisö tai säätiö, jonka rahasto on ilmoitettu lähiyhteisöksi, toimittaa vastaavat asiakirjat kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun yhteisön tai säätiön tilinpäätös on vahvistettu. *Asiakirjojen toimittamisvelvollisuus koskee myös sellaista tilikautta, josta yhteisö tai säätiö on ollut lähiyhteisönä vain osan.*

9 e §

Valvonta

Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo 9 §:ssä tarkoitetun avustuksen käyttöä sekä tämän lain tukea, vaalikampanjan kulujen ja rahoituksen ilmoittamista sekä näihin liittyvien asiakirjojen ja tietojen laatimista ja toimittamista koskevien säännösten noudattamista puolueen, puolueen lähiyhteisön ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen, 9 §:ssä tarkoitetun muun yhteisön tai säätiön (*valvottava*) toiminnassa. Tässä tehtävässään virasto voi tarkastaa valvottavan tilinpitoa ja varojen käyttöä sekä tarvittaessa kehottaa valvottavaa täyttämään tästä laista johtuvat velvollisuutensa.

9 f §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada vertailutietoja

Sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, jotka ovat antaneet tai valtiontalouden tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi antaa puolueelle ja avustuspäätöksessä tarkoitetulle yhdistykselle tukea sekä sellaisilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä,

joitka ovat toimittaneet tai tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet vaalikampanjan tueksi toimittaa puolueen ja avustuspäätöksessä tarkoitettun yhdistyksen vaalikampanjalle rahaa, tavaroita, palveluita tai muita vastaavia suorituksia tai antaneet tai tarkastusviraston perustellun arvion mukaan voineet antaa vaalikampanjan tueksi puolueelle ja avustuspäätöksessä tarkoitettulle yhdistykselle lainaa kampanjaa varten, on tarkastusviraston pyynnöstä antaa velvollisuus antaa, jos jo saatu selvitys ei ole riittävä laininlyöntiepäilyksen selvittämiseksi, tarkastusvirastolle tarvittaessa tietoja ja selvityksiä, jotka ovat välttämättömiä valvottavan ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyden varmistamiseksi yksittäistapauksessa.

(Uusi)

9 g §

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus saada tietoa ja virka-apua muilta viranomaisilta

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta viranomaistehtäviä hoitavilta viipymättä ne asiakirjat, muut aineistot, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle tässä laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Viranomaisilla ja viranomaistehtäviä hoitavilla ei ole oikeutta periä maksua tarkastusvirastolta asiakirjojen kopioista taikka tietojen antamisesta tulosteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti taikka siihen verrattavalla tavalla.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamisessa korvauksetta apua muilta viranomaisilta.

9 h §

Ilmoitusrekisteri ja sen tietojen julkisuus

Puoluerahoituksen ilmoitusrekisteriin talletetaan 8 c ja 8 d §:ssä tarkoitettuihin ilmoituksiin, 9 a §:n 2 momentissa ja 9 b §:ssä tarkoi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tettuihin erittelyihin sekä 9 d §:n 1 momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin sisältyvät tiedot. Valtiontalouden tarkastusvirasto on puolerahoituksen ilmoitusrekisterin rekisterinpitäjä. Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentissa säädetään, jokaisella on oikeus saada rekisteristä jäljennöksiä sekä tietoja yleisen tietoverkon kautta.

Ajantasaisen ilmoituksen ja ennakkoilmoituksen sekä ilmoitusrekisteriin talletettujen muiden tietojen säilyttämisestä sekä niiden saamisesta säädetään muutoin arkistolaissa (831/1994) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

3.

Laki

vaalilain 112 ja 143 l §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaalilain (714/1998) 112 § ja 143 l §:n 3 momentin 2 kohta, sellaisena kuin niistä on 143 §:n 3 momentin 2 kohta laissa 649/2021, seuraavasti

Voimassa oleva laki

Ehdotus

112 §

112 §

Jäsenäänestys

Jäsenäänestys

Ehdokkaiden asettamista varten puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva **jäsenäänestys**, johon ovat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenet.

Ehdokkaiden asettamista varten puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva **jäsenäänestys**, johon ovat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenet, *taikka muulla tavoin huo-*

Voimassa oleva laki

Jäsenäänestys ei kuitenkaan ole pakollinen, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä.

143 l §

Vaalien tuloksen vahvistaminen aluevaaleissa

Aluevaalilautakunnan on tuloksen vahvistamisen jälkeen viipymättä:

2) annettava luettelo valtuutetuiksi valituista ja heidän varajäsenistään *maakuntavaltuustolle* ja tiedotettava siitä sillä tavalla kuin hyvinvointialueen ilmoitukset saatetaan tiedoksi;

Ehdotus

lehdittava puolueen säännöissä siitä, että vaalipiirissä asuvan jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet ehdokkaiden asettamisessa toteutuvat.

Jäsenäänestystä ei kuitenkaan järjestetä, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä.

143 l §

Vaalien tuloksen vahvistaminen aluevaaleissa

Aluevaalilautakunnan on tuloksen vahvistamisen jälkeen viipymättä:

2) annettava luettelo valtuutetuiksi valituista ja heidän varajäsenistään *aluevaltuustolle* ja tiedotettava siitä sillä tavalla kuin hyvinvointialueen ilmoitukset saatetaan tiedoksi;

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .

4.

Laki

kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansalaisaloitelain (12/2012) 10 §, sellaisena kuin se on laissa 1276/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

10 §

Eurooppalaiseen kansalaisaloitteeseen liittyvät viranomaistehtävät

Eurooppalainen kansalaisaloite

Eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/788 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen Suomessa on Liikenne- ja viestintävirasto.

Edellä 1 momentissa mainitun asetuksen 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen Suomessa on Digi- ja väestötietovirasto. Digi- ja väestötietovirasto toimii toimialallaan mainitun asetuksen 4 artiklan 6 kohdassa tarkoitettuna yhteyspisteenä.

Eurooppalaisen kansalaisaloitteen tuenilmauksen voi allekirjoittaa 16 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen.

Eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/788 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen Suomessa on Liikenne- ja viestintävirasto.

Edellä 2 momentissa mainitun asetuksen 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen Suomessa on Digi- ja väestötietovirasto. Digi- ja väestötietovirasto toimii toimialallaan mainitun asetuksen 4 artiklan 6 kohdassa tarkoitettuna yhteyspisteenä.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*